

RMKT 2009

Közgazdász Fórum

Forum Economic

RMKT
Economist's Forum

Kiadja a Romániai Magyar Közgazdász Társaság

A Romániai Magyar Közgazdász Társaság és a Babeş–Bolyai Tudományegyetem
Közgazdaság- és Gazdálkodástudományi Kara magyar tagozatának közös szakmai közlönye

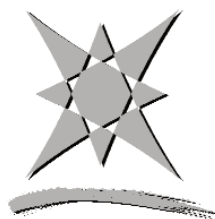
ISSN 1582-1986
CNCSIS 755-2007 (C)

A tartalomból

- 3. **B. Garda Dezső**
Vákár P. Arthúr gazdasági gondolkodása (1879–1958)
- 21. **Nagy István**
Az FDI szerepe a világgazdaságban
- 31. **Bokros Lajos**
Lehet-e világgazdasági válság?
- 39. **Kovács Zoltán**
Az önismeret szerepe az oktatásban

KÖZGAZDÁSZ FÓRUM

Forum Economic
Economist's Forum

Tartalomjegyzék

B. GARDA DEZSŐ

Vákár P. Arthúr gazdasági gondolkodása (1879–1958) 3

NAGY ISTVÁN

Az FDI szerepe a világgazdaságban 21

BOKROS LAJOS

Lehet-e világgazdasági válság? 31

KOVÁCS ZOLTÁN

Az önismeret szerepe az oktatásban 39

PÁSZTOR CSABA

Újdonságok a gazdasági és pénzügyi jogszabályozásban – LXIX. rész 47

Fontosabb gazdasági események 51

Hírek 59

A lap tartalmának román és angol nyelvű kivonata és tartalomjegyzéke 61

Vákár P. Arthúr gazdasági gondolkodása (1879–1958)

B. GARDA DEZSŐ

Napjainkban, amikor közgazdászokból, mérnökökből és építészekből álló munkacsoportok településfejlesztési projekteket, tanulmányokat dolgoznak ki egy-egy község, város vagy kistérség infrastruktúrájának modernizálása, kiépítése érdekében, nehéz elhinnünk azt, hogy ezelőtt több mint egy évszázaddal korábban, tanulmányokat írtak Székelyföld, Csík, Gyergyó vidékének gazdasági helyzetéről, a székely térség vagy az itt lévő települések infrastrukturális fejlesztésének lehetőségeiről. Ilyen személyiség volt többek között Kozma Ferencz, aki 1879-ben kiadott könyvében nemcsak bemutatta Székelyföld közgazdasági és közművelődési állapotát,¹ hanem javaslatokat tett az új módszerek bevezetésére a gazdálkodásban, érintette a székelyföldi ipar fejlesztésének lehetőségeit, és fontosnak tartotta a székelyföldi pénzügyi intézetek, kereskedelem fellendítését is. Munkáját a székely mívelődési és közgazdasági egyesület nemcsak pályadíjjal jutalmazta, hanem felvállalta a könyv kiadási költségeit is. A XIX. század végéig és a XX. század elejéig más kiemelkedő egyéniség Vitos Mózes volt, aki a *Csík-megyei füzetek* című, 1899–1901² között kiadott sorozatában Csík és Gyergyó vidékének gazdasági, kulturális állapotait mutatta be, és ahol csak tehette, javaslatokat fogalmazott meg a két székely térség gazdasági, infrastrukturális fejlesztésére.

Kozma Ferencz könyvének megjelenésének évében született egy másik, közösége jövőjéért szintén tenni akaró alkotó egyéniség, Vákár P. Arthúr, aki bár örmény gyökerekkel rendelkezett, a XX. századi székely-magyar közélet egyik legkiválóbb egyéniségeként volt ismert Gyergyószentmiklóson. Személyiségét, önfeláldozó munkáját, közösségért vállalt szerepét a kommunizmusnak az agymosást végrehajtó politikája megpróbálta kitörölni Gyergyó és az erdélyi magyarság emlékezetéből. A gyergyószentmiklósi örmény múlt feltárása és nem utolsósorban a család Magyarországon élő leszármazottjának, ifjú Vákár Tibor tevékenységének köszönhetően egyre többet tudunk nagyapja életútjáról és munkásságáról. De hát ki is volt Vákár P. Arthúr? Melyek voltak kezdeti életútjának főbb mozzanatai?

1879. május 23-án született Gyergyószentmiklóson, édesapja, Vákár Lajos földbirtokos, az erdélyi színjátszás jeles támogatója volt. Elemi iskoláit 1885–1890 között Gyergyószentmiklóson végezte. Középiskolai tanulmányait Gyergyószentmiklóson, Csíksomlyón, Marosvásárhelyen, Kolozsváron, Déván, Gyulafehérváron, Nagyszebenben és Szamosújváron folytatta 1891–1900 között. Középiskolai tanulmányainak elvégzését hátrányosan befolyásolta az a tény, hogy már ifjú korában – a magyar identitástudat által vezérelve – számos alkalommal Kossuth-párti diákvezérként részt

¹ Kozma Ferencz 1879. *A Székelyföld közgazdasági és közművelődési állapota*. Budapest.

² Vitos Mózes: *Csík-megyei füzetek*. Csíkszereda, 1899–1901.

vett politikai megmozdulásokon, eseményeken, melyért többször eltanácsolták a fennebb nevezett gimnáziumok egy részéből. Atyai mentora, Gr. Majláth Gusztáv erdélyi püspök hathatós támogatásával mégis sikeresen végezte és fejezte be középiskolai tanulmányait.

Érdeklődési köre a történelem és a politika irányába fordult, ezért 1900–1914 között a Jog- és Államtudományi Egyetemen folytatta tanulmányait, Bécsben, Budapesten és Kolozsváron, ahol 1916-ban jogi doktorátust is szerzett.

Egyetemi évei alatt a művelődés és az irodalom iránti szeretetének megnyilvánulásaként, 1902–1905 között a budapesti Országos Színművészeti Akadémián is tanulmányokat folytatott, ahol színi diplomát szerzett. Tanulmányainak befejezése után visszatért szülővárosába, ahol Gyergyószentmiklós képviselőtestületének és a Csíkvármegye törvényhatósági bizottságának ellenzéki tagjaként tevékenykedett, mint Kossuth-párti politikus. Ezenkívül tagja volt a Marosvásárhelyi Kereskedelmi és Iparkamara, az EMKE, az EKE és az Erdélyi Szövetség igazgatótanácsának.

Az 1900-as évek elejétől számos gazdasági és politikai jellegű újságcikket írt, melyekben kiemelte Erdély, s ezen belül Székelyföld gazdasági fejlődésének a fontosságát. 1904-ben megalapította a *Csíkvármegye* című politikai hetilapot és a Kossuth nyomdát, így egyben annak tulajdonosává és lapkiadójává vált egy személyben. Itt az általa írt vezércikkkel jelentős módon hozzájárult Gyergyószentmiklós várossá válásához és gazdasági fejlődéséhez. A város gazdasági életéről, infrastruktúrájának fejlesztési lehetőségeiről az első világháború előtt megjelent könyveiben is megemlékezett. Így *Gyergyószentmiklós r. t. város jövője* (1908)³ és *Tanulmány Gyergyószentmiklós r. t. város vízvezetéséről, csatornázásáról és közvilágításáról*⁴, valamint *Gyergyószentmiklós r. t. város villámtelepének áramszolgáltatási szabályrendelete*⁵ című munkáiban a város fejlesztésének általa elképzelt főbb irányvonalait mutatta be. A következőkben *Gyergyószentmiklós R.T. város vízvezetéséről, csatornázásáról és közvilágításáról*⁶ című munkáján keresztül mutatjuk be Vákár P. Arthúr gazdasági gondolkodását szülőföldje infrastruktúrájának fejlesztésére vonatkozóan.

Legelőször a XX. század első éveiben fogalmazódott meg Gyergyószentmiklós vízvezeték-hálózatának és csatornázásának a kiépítése. Mindehhez azonban tanulmányozni kellett a térség vízrajzi viszonyait. Vákár P. Arthúr a Vízépítészeti Igazgatóság által kiküldött szakértő mérnök kutatásait, felméréseit nem tartotta megfelelőnek. Mint írja, „A Vízépítészeti Igazgatóság, melynek ma a belügyminisztérium műszaki osztálya tölti be a helyét, kiküldötte volt egyik mérnökét vízkutatás céljából, de az

³ Vákár P. Arthúr 1908. *Gyergyószentmiklós R. T. város jövője*. Gyergyószentmiklós.

⁴ Vákár P. Arthúr 1911. *Gyergyószentmiklós R. T. város vízvezetéséről, csatornázásáról és közvilágításáról*. Gyergyószentmiklós.

⁵ Vákár P. Arthúr 1913. *Gyergyószentmiklós R. T. város villámtelepének áramszolgáltatási szabályrendelete*. Gyergyószentmiklós.

⁶ Vákár P. Arthúr 1911. *Gyergyószentmiklós R. T. város vízvezetéséről, csatornázásáról és közvilágításáról*. Gyergyószentmiklós.

írásbeli jelentés nyomán mi sem történt. A szakértő mérnök a kutatásokat azon irányban végezte, ha vajon nem lehetne-e az úgynevezett Békény völgyébe torkoló hegyi patakok forrásának foglalásával ellátni a város vízszükségletét. Vizsgálódása a Várpatakára és a Kovács kútjára irányult, mint amely források legközelebb fekszenek a városhoz, azonban amint a jelentésből megállapíthatjuk, ezek nagyon kevés vizet képesek szolgáltatni. Mert más kérdés egy forrás ereje és egy patak, esetleg egy folyó ereje. Vízvezetékekhez forrást kell foglalni, már pedig egy patak rendszerint 10-15 forrásból táplálkozik, amelyek völgyekből fakadnak. Ezért volt az, hogy a kutatás csak minimális vízmennyiséget volt képes összehozni a két forrásból, ami természetesen a priori kizárta azt, hogy a megoldást így remélni lehessen. A kutatást végezhetette volna abban az irányban is a kiküldött mérnök, hogy a főpatakot tápláló források együttvéve mily vízmennyiséget képesek szolgáltatni? Mert ha ez megtörtént volna, akkor az új forrás kutatásoknál már adatokra lehetne támaszkodni. Ha ugyanis a vízvezeték forrás foglalás útján akarjuk létesíteni, akkor számításba kell vennünk a csővezetékek összegét, a szükséges munkálatokat s csak, ha a vízmennyiség kielégítő, lehet ebben az irányban komolyan tárgyalni. Például vesszük a Kovács kútját. Az a folyó, amelyet a Kovács kútja felé haladó völgyek táplálnak, hat-nyolc forrásból nyeri vizét. A források két-három-négy kilométernyire fakadnak a főfolyótól, tehát 8x4 kilométernyire kell felmennünk s ugyanennyi csővezeték kell lefektetnünk, amíg a főághoz érünk. Ha a főágot a Békény völgyéig 5 kilométerre kalkuláljuk, már 37 kilométer csővezetékünk van, amely tekintettel a nehéz terepviszonyokat és azt, hogy hideg éghajlatunk miatt az alap ároknak szokottnál is mélyebbnek kell lennie, így az építési költség a legmagasabbnak vehető. Nem célom itt egységáratat felállítani s azért tartózkodom a részleges preliminációktól. Ha tehát a Kovács kútja a mellékforrásokkal nem szolgálhatja a kellő vízmennyiséget, akkor át kell mennünk a Várpatakára, s itt is hasonlóan az összes források foglalásával kell vizet szerezzünk. Ha ez a két főág elég volna városunk vízellátásához, mint ahogy nem elég, már akkor is 60-80 kilométer csőhálózatunk volna akkor, amikor a város felső határát elértük, ahonnan már elágazásokról kell gondoskodni. Ha már most a Békény völgyébe torkoló többi hegyi patakokat kell hasonló módon foglalnunk, akkor cca. 100 kilométeres csőhálózatunk állunk szembe, ami már a kivitel lehetőségét kockáztatja. Ebből tehát, ha nem is műszaki pontossággal, de az állapítható meg, hogy ha völgyeink forrásokban gazdagok is, ezen források nem kielégítő vízbőségűek.”⁷

Vákár P. Arthúr a mélyített kutak ásásában és a Békény patak vizének közös felhasználásában látta a vízbeszerzés lehetőségét. Elképzelését a következőképpen fogalmazta meg:

„Az egész Békény völgye egészséges altalaj vizekkel van elöntve. Hogy egészséges a víz, s hogy a vegyvizsgálat elé is megnyugvással tekinthetünk, azt abból is megállapíthatjuk, hogy az itt-ott ásott kutakba a legjobb víz fakadt. A víz bőségére is

⁷ Vákár P. Arthúr: i. m.

következtetni lehet, mert hiszen vízdús völgyek övezik s a két oldalt elvonuló hegy-lánc belsejében vízmedencék létezése előfeltételezhető. Az itt-ott sziklás, de nagyrészt kavicsos talajon a víz követheti a gravitáció törvényeit. A Vízvizsgálat s a megejtendő szivattyúzás lesz hivatva megállapítani, hogy a mélyített kutak, melyeknek száma 10-20 is lehet, képesek lesznek-e vízzel ellátni városunkat?... Ezek a mélyített kutak a Magas bükk mellett csinálhatók, a Békény mellett csinálhatók, a Békény völgy kereszt szelvényében s itt elérjük azt, amivel kevés város dicsekedhetik, hogy gravitációs úton lesz megoldható vízvezetékünk. A város középpontjától az említett hely cca. 50 méter magasan fekszik s így minden erőművi beavatkozás nélkül bocsátható szét a víz a városban. Az a megoldás tetemesen olcsóbbá kerül, de természetesen ma egyik vagy másik megoldási mód mellett dönteni legalább is korai volna. Kétségtelen azonban az, hogy annak az egyénnek, aki a tervek elkészítésével bízik meg, annak mindkét irányban kisméretű tanulmányt kell kifejtenie. Ha ebben az irányban indul meg a munkálkodás, akkor védett terület biztosításáról is kell gondoskodni, ami még így is könnyebb, mint megküzdeni azokkal a nehézségekkel, amelyek forrás foglalás esetén a művelet elé torlaszolódnának a terület tulajdonosai, akik a patak elveszését bizonyára nem néznék jó szemmel és nem túrnék jó szívvel.”⁸

Gyergyószentmiklós korabeli tanácsosa a növekvő lakosság számára szükséges vízmennyiséget is kiszámította. Véleménye szerint „...első sorban az állapítandó meg, hogy milyen mérvű lesz a vízfogyasztás, mert ez szabja meg a kutak számát, esetleg a szükségelt forrás foglalások számát. Gyergyószentmiklós lakosságának száma a legutolsó népszámlálás szerint kerekén 10000-et tesz ki. Ezt a természetes fejlődés szerint, s kellő előre látással 30-40 %-al, oly vízmennyiségről kell gondoskodnunk, amellyel belátható időkre a teljes vízszükségletet fedezni tudjuk. Tehát 14000 lelket véve alapul, az általánosan használt 24 óránkénti 100 liter vízfogyasztás személyenként, napi 1400 liter vizet kíván. Ezt az átlagos vízmennyiséget most már újabban fokozni is szokták, mert közegészségügyi intézményekre is kell számítanunk s egyben minden elképzelhető szükséglet fedezését is alapul kell vennünk. Ilyenek volnának egyrészt a köz- és magán fürdők, a kertek, utcák öntözése, a csatornaöblögetés, melyet ugyan a mai Békény folyó útján is lehetne teljesíttetni, ilyenek volnának másrészt a tűzesetek, s más rendkívüli esetek.” Tanulmányában felvázolta, hogy a gyergyószentmiklói vízmennyiséggel el lehet látni a vízben szegény Tekerőpatak és Szárhegy népességét is. Elképzeléseit így mutatta be: „...Köztudomású, hogy e két község egészséges ivóvízében szűkölködik. Köztudomású, hogy főként Tekerőpatakról, alacsony vízállás idején, téli fagy alkalmával marhatartó gazdák vízért Gyergyószentmiklóstra jönnek fel. Köztudomású, hogy e község évek óta igen élénken foglalkozik e nagy jelentőségű kérdés megoldásával. Ugyanez áll csekély módosítással Szárhegyre nézve. Tehát ha ezeket fontolóra vesszük, s ha tudjuk, hogy ezeknek a községeknek a gyergyószentmiklói vízvezetékéből való ellátása sem nagyobb

⁸ Vákár P. Arthúr: i. m.

nehézséget, sem rendszerváltozást nem idéz elő, akkor kétségtelen, hogy ezt a tervet mellőzni nem szabad. Nem idéz elő rendszerváltozást, mert e két község jóval alacsonyabban fekszik, mint a tervezett vízbeszerzési hely, s így gravitációs úton elláthatók vízzel. Nem okoz nagyobb nehézséget sem, mert a főcsővezeték belső átmérőjénél fennálló különbség nem jelentékeny. A 24 óránkénti vízmennyiség további kutakkal fedezhető. Egyetlen új kiadás volna a csővezeték, mely Gyergyószentmiklóst Tekerőpatakkal, illetve Szárhegygel összekötné, de amely fennállana akkor is, ha az illető községek saját maguk akarnák megcsinálni vízvezetéküket, sőt ha a körülményeket vesszük számításba, akkor a községeknek egyenes áldást jelent Gyergyószentmiklós figyelme. Tekerőpatak lakossága megközelíti a 4000-et, míg Szárhegy népessége 5000. Tehát ez a 9000 lakos az ő átlagos 20%-os emelkedésével 11000-re tehető ami ismét 24 óránként 11000 köbméter vízszükségletet jelent. Amihez hozzá számítva Gyergyószentmiklós 1400 köbméteres szükségletét, összesen 2500 köbmétert tesz ki, ami cca. 30 másodperc liter víznek felel meg.”⁹

Vákár P. Arthúr írásában a csőhálózat kiépítésével is foglalkozott. A pontos meghatározás mellett a csőhálózat és a településszerkezet közötti összefüggést a következőképpen mutatta be: „Csőhálózat alatt értjük a főcsővezetékéből a városba szétágazó csövek összességét. Ezekről már csak a legnagyobb általánosságban lehet beszélni miután a csőméreteknek, elágazásoknak, tolózárnak, tűzcsapoknak, közkutaknak beállítása a tervezés kérdését közelről érinti. Lehet azonban beszélni arról, hogy a város helyes irányú fejlesztése érdekében minő szempontok vétessenek figyelembe. Ismerjük azt az alapelvet, hogy nemcsak a városok épülnek rendszerint folyók mellé, de a folyó mellé épült város is keresi a vizet, folyót, s a házak így a folyó partjain csoportosulnak. Ezt a rendszert városunk egész a végletekig követte. A csőhálózat helyes és célirányos lefektetésével elérjük azt, hogy a Békény kedvéért 7 kilométer hosszban épült városunk megszűnik hosszirányban fejlődni. Hogy milyen hátrányos a mai hossziránybani fejlődés, azt közigazgatási okokkal bőven lehet igazolni. Ha tehát a csőhálózat már eleve gondoskodik arról, hogy városunk fokozatosan szélességében is fejlődjék, akkor ezzel kettős szempontot valósít meg. Mi sem természetesebb, hogy már ezért szükséges megfelelő keresztutcairól gondoskodni, amely tekintetben városunk szomorú képet tár elénk. Az utcai vízhálózat fedezésére nyilvános kutak állítandók be, amelyeknek számát és elhelyezését a viszonyokhoz mérten kell elrendezni. A fent említett okokból kell olyan vízfogyasztó központokat, mint amilyen a köztisztaház is, úgy helyezni el a város periferiáján, hogy ezzel a város helyes irányú fejlesztése is elévessék, biztosítsák.”¹⁰

Tanulmányában érdekes áthajlással vezeti át az olvasót a vízvezetés kérdésköréből a csatornaépítés témakörébe: „Míg a vízvezeték általánosságban véve nemcsak közegészségügyileg nevezhető hasznos beruházásnak, de pénzügyileg is, addig a csatornázás csak mint köztisztasági, közegészségügyi intézmény jöhet elbírálás alá. A

⁹ Vákár P. Arthúr: i. m.

¹⁰ Vákár P. Arthúr: i. m.

csatornázás tehát a rideg anyagiasság szempontjából improduktív beruházás jelle- gével bír. Olyan beruházás, mely ha nem is jár nagyobb évi fenntartási költséggel, de hozadékot sem nyújt. Beruházás, amelynek hasznosságát, áldásait csak megnyilvánulásaiban látjuk. A levegőt és a talajt tisztítjuk meg, s egyben az orvosok gondter- hes munkáját könnyítjük, s a sírásók mindennapi munkáját redukáljuk. Magán és közfűrdőjeink létalapját rakjuk le s a háztartás terheit könnyítjük a csatornázás által. Mindezek azonban aprópénzre fel nem válthatók, városunk háztartásának aktív té- teleinél nem szerepeltethetők, s így a csatornázás ellen ha innen onnan hangok kel- nek, nem is szereznek majd meglepetést. Természetes azonban, hogy aki a kérdéssel komolyan foglalkozik, az tisztában van azzal, hogy a felvillanó anyagiasság lidérc fé- nyének el kell aludnia akkor, amikor a komoly, közegészségügyi okok fáklya tengere gyullad fel.”¹¹

Vákár P. Arthúr a csatornázás kérdéskörét a következőképpen kötötte össze a vá- rosrendezéssel: „Kétségtelen tehát – írja –, hogy amikor város rendezéssel foglalko- zunk komolyan, akkor lehetetlen a csatornázást számításon kívül hagyni... Más kérdés az, hogy a csatornázás milyen kiterjedésű legyen? Erre nézve a város népes- ségi viszonyai szolgálnak útmutatóul. A város úgynevezett belterülete, a Békény két partja s a mai Kossuth Lajos-tér az, amely a sűrű lakossággal bír. Így tehát ezt a vi- déket kell első sorban mentesítenünk a fekáliáktól. Ez a rész pedig az al- és a felszegi iskola közötti terület. Ebben a távolságban lehetne lefektetni a főcsatornát, az utca szerinti ágazatot pedig a Kis-térig elhelyezni, s azután a főút és a főtér mentén kel- lene a lakottabb udvarokat bekapcsolni a főkanálisba. Itt figyelembe veendő, sőt méltányolható, hogy ahol nagyobb a vízfogyasztás s így több szennyvíz is gyűl, ott az ágcsatorna feltétlenül elhelyezést nyerjen. Ezekből már megállapítható, hogy a fő- csatorna fővonalának a városon áthaladó főút vonalával egymás mellé kell esniük. Az úttest alá elhelyezett csatornába nemcsak az udvarok és lakások szennyvize gyü- lemlik össze, hanem a csatornaszemeken az utcaöntözés által keletkező felesleges víz, az esőzés és hóolvadásból származó víz is eltávolíttatik. Az esőzés ily módon a részleges csatornaöblögetést végezné, míg a generális-csatorna öblítést a Békény folyóval lehetne végeztetni. A célból a város felső részén a csatornát és a Békény fo- lyót zsilippel kell összekapcsolni, s így a csatornaöblögetés ideális sikerrel volna vé- gezhető.”¹²

A következőkben kitért a vízvezeték-hálózat, a csatornázás és a szerinte közszük- séget alkotó intézmények közötti összefüggésekre. Mint írja: „Már kimerítően em- lékeztem meg azokról az előnyökről, melyek a csatornázás és vízvezeték nyomában járnak, most fel lehet sorolni azokat az intézményeket, melyeknek előfeltétele a cél- tudatosan keresztül vitt vízvezeték és csatornázás. A közbűvőhid kérdésének meg- oldása már nem napirend kérdés, de sürgős életkérdés. Köztudomású, hogy közbűvőhidunkra már orvosi véleménnyel kimondatták a halálos ítéletet, de ha a fo-

¹¹ Vákár P. Arthúr: i. m.

¹² Vákár P. Arthúr: i. m.

gyasztó közönség tudomással bírna az ott uralkodó állapotokról, önhatalmúlag talán máról holnapra szüntetné be azt az undor tanyát, melyet köztvágóhídnak csúfolnak. Nem kívánjuk bővebben ecsetelni az ott uralkodó állapotokat, csupán csak konstatálni akarjuk, hogy elérkezett a 12 óra, hogy a vízvezetékekkel és csatornázással egyetemben a köztvágóhíd kérdése is dűlőre jusson. Egyszóval vízvezeték kérdésének egészséges megoldását még elképzelni sem lehet. A közfürdőről azt az igazságot szeretjük leszegezni, hogy amely város a közfürdő létesítését a közsükségletek közé felveszi, – az a város a lakosság egyedeinek élet-éveit sokasítja meg. Az idegen előtt szégyenkezve kell beismernünk, hogy nem ismerjük a közfürdő áldásait, s ha utunk kulturvárosba visz, első gondolatunk: a fürdő!... Csak itt, ilyen helyen érezzük igazán hiányát a fürdőnek. S nemcsak egészségi okok teszik indokolttá a fürdő szükségességét, de mint közjöveldelmi forrás is számottevő. A vízvezetékeknek egy jelentős fogyasztója, s a csatornázásnak egy számottevő táplálója úgy a közfürdő, mint a köztvágóhíd. Ha akár mint városi üzem, akár mint magán, vagy városi üzem, akár mint magán, vagy részvénytársasági vállalat fog létesülni a fürdő, az egy minden tekintetben egészséges üzleti vállalkozás lesz. A kisipar, amely nagy mértékben fogyasztója lesz a vízvezetékeknek, ugyanilyen mérvben fogja igénybe venni a csatornázást is. A felkínálkozó nagyipar, gyáripár mozdulatlanságra van kárhóztatva megfelelő csatornázás és vízvezeték nélkül. Utcák, közterek öntözése, pormentesítése, fásítás, virágtermelés, konyhakertészet stb. mind léte alapjukat bírják a csatornázásban, vízvezetékekben. A két intézménynek egy időben kell létesülnie, mert a tervezési munkálatoknál, a kivitelnél, a karbantartásnál és az üzemben tartásnál megoszolnak a költségek, s így az egyesített művek inkább biztosítják a mű rentabilitását. Egészséges, életképes város csatornázás és vízvezeték nélkül utópia, nem város az, csak kínlódás tanyája, halálvölgye.”¹³

Gyergyószentmiklóson már 1902-ben – tehát Erdély-szinten az elsők között – vezették be a villanyvilágítást. Vákár P. Arthúr ebben a kérdéskörben elsősorban a közvilágítás fejlesztésével és rentábilissá tételével kapcsolatos elképzeléseit a következőképpen írta le: „Közvilágításunk ügye jó időre rendeződött s a régi villamos telep kibővítése által régi mizerábilis állapotaink tűrhetőkké váltak. Közvilágítási ügyünk azonban csak akkor helyezkedik helyes alapra, ha az a cél valósíttatik meg, hogy Gyergyószentmiklós mostani erőtelepéből, a szomszédos községek bevonásával elektromos áramfejlesztő központ lesz, amely alapját képezhetik majd a gyilkosító elektromos vízművek. A végcél csak ez lehet, mert a mai tüzelőanyag évei lassanként meg vannak számlálva, s miután a városok területi megoszlása és elhelyezkedése miatt földgázra mi nem számíthatunk, így vármegyénk lakosságának teljes figyelmét a folyó vízben rejlő energiára kell fordítania, mert a mi földgázunk: a folyó vízben rejlő energia. Az ipari áramszükségletet egy pillanatra sem szabad figyelmen kívül hagyni, mert a sokat hangoztatott székelyföldi ipar csak

¹³ Vákár P. Arthúr: i. m.

akkor kelhet életre, ha olcsó hajtó energiához jut. Hogy az ipari áramfogyasztók máról-holnapra nem jelentkeznek, és nem jelentkeznek annyian, hogy az üzem első naptól kedve gazdaságos legyen az áram termelőre, az nem lehet indok amellett, hogy ezért az ipari áramszolgáltatással addig kell várni, amíg annyi iparos vezet be a villamos áramot és annyi lóerőt fogyaszt, amennyi a villamos telep üzemének elégséges. E kérdés elbírálásánál felsőbb szempontoknak kell érvényesülniük, s ha ezek érvényesülnek – akkor az iparfejlesztés alapjai vannak biztos kezekkel lerakva.”¹⁴

A közvilágítással kapcsolatos fejezet után Vákár P. Arthúr a Megjegyzés című fejezetrészben ismét az általa elképzelt vízszervezési mód megvalósíthatósága mellett érvelt. Véleménye szerint „A belügyminisztérium, szemben a forrás foglalásokkal úgy gondolta a vízszervezést, hogy a Maros mentén kutakat helyez el s onnan erőművi beavatkozással víztartályokba nyomtatja fel a szükséges vízmennyiséget. Ennek a megoldásnak geológiai viszonyaink ellent mondanak, s inkább arra utalnak, hogy vagy forrás foglalással vagy amint a tervező mérnök kontemplálja völgyzáró gáttal oldassék meg vízvezetékünk ügye. A forrásfoglalással foglalkoztam s ezen „ Megjegyzés”-eknek azért szorítottam helyet tanulmányomban, hogy a völgyzáró gáttal való megoldással is, ha bárcsak vázlatosan is foglalkozzam. A völgygáttal való vízszervezési mód feltétlenül figyelmet érdemel, s mint műszaki alkotás leginkább számot tarthat arra, hogy közfigyelmet keltsen. Magával a műszaki megoldással csak kellő műszaki felkészültséggel lehet foglalkozni. Így az építési és üzemeltetés is csak a tervezés részleteinek ismerete mellett állapítható meg s épen ezért jogosult az a felfogás, hogy a megoldás rizikóját, a tervező mérnökön kívül minden más, ez ügy körül eljáró mérnök szakértő egyformán viseli. Nekem két jelentkező momentum ragadta meg a figyelmemet akkor, amikor rövid egy-két óra alatt előkészület nélkül végig hallgattam a tervező mérnök ismertető előadását. Egy nyílt medenczét, aránylag a városhoz közel csak nagy felügyelettel lehet abszolút biztosan az infekciótól megvédelmezni s ennek abszolút biztonsága az egész vízvezeték üzemének egyik jelentős momentuma. Tudjuk, hogy minő mesterséges szűrő készülékek lesznek alkalmazva. Ezek egy alapos infekciót csak gyengíthetnek, de nem szüntethetnek meg. A második momentum az, hogy a nyílt medencze nyáron, a nagy hőségben felmelegedik s a csőhálózaton keresztül megtartva hőmérsékletét, nyáron át egy olyan átlag állandóan felmelegedett vizet kell fogyasztanunk, amely ivásra abszolút alkalmatlan lesz. Hallom az ellenvetést, hogy nálunk nincs olyan meleg s a meleg is csak 3-4 hónapig tart. Megengedem. De a vízhasználat éppen ezen időben emelkedik fel a maximumra, s így abban az időben lesz élvezhetetlen a mi vizünk, amikor az ivóvíz szükséglet a legnagyobb. Majdnem teljes nyugalomban levő vízről lévén szó, a hőemelkedés intenzívebb és állandóbb. A tervező mérnök feladata az, hogy ha

¹⁴ Vákár P. Arthúr: i. m.

ezt a jelenséget számbavehetőnek tartja, úgy azon esetleg hűtőberendezések alkalmazásával segítsen. Ezekért tartottam szükségesnek az elmondottakhoz még e rövid „Megjegyzés”-eket hozzá fűzni.”¹⁵

A vízvezeték-hálózatához, a csatornázáshoz, a közvilágításhoz és más közszükségletekhez szükséges anyagi fedezet biztosítása a XX. század első évtizedében is igen nagy anyagi áldozatot igényelt. A városa gazdaságáért, infrastruktúrájáért aggódó Vákár P. Arthúr ezen szükségletek pénzügyi forrásait is megpróbálta felkutatni. „Tanulmányomat a maga szűkös értékében sem tartanám teljesnek, ha fel nem sorolnám a közszükségleteket – melyek ugyan még bővítésre szorulnak – s ha be nem állítanám – bár ha hiányosan is – azokat a fedezeteket, melyekkel a háztartási egyensúlyt fenn lehet tartani” – írja indoklásában, majd így folytatja: „Gyergyószentmiklós r. t. város polgársága áthatva a fejlődés szükségességétől s belátva azt, hogy egészséges fejlődés és élet csak intézmények létesítése árán érhető el – már évek óta reáhelyezkedett arra a helyes alapra, amely a szükséges közszükségleteket végre meg kell valósítani.

A város polgárságának egész egyeteme érzi azt, hogy a közszükségletek létesítésére elérkezett az idő s az eszközök megszerzése után felállítható az a munkaprogram, amely az intézményeket s a szükséges időt körvonalazza, s kitölti. A jórészt köztudomású és közszükséglet képező szükségleteknek megvalósítása elsősorban pénz-kérdést jelent, s ha tehát a város képviselőtestülete a kérdések komoly mérlegelésével és megoldásával kíván foglalkozni, akkor a városunknak az alkalmas anyagi eszközöknek birtokában kell lennie.

Mindenekelőtt megállapítható az, hogy bár városunk leltár szerinti értékben nagy összeg felett (cca. 8-10 millió) rendelkezik, ezek az értékek nem mobilizálhatók külső kényszer hatása alatt anélkül, hogy értékben nagy árcsökkenés ne történjék. Egy olyan városnak, mint Gyergyószentmiklós, nem szabad ismernie értékcsökkentő külső kényszert, mert belátással úgy oszthatja be háztartását, hogy az évről-évre esedékes közjövödelmekből évi költségvetéseit egyensúlyban tudja tartani. Nyilvánvaló azonban, hogy egy város életének és fejlődésének lépést kell tartania a polgárok életszükségletével, az általános kultúrával s ezért sok olyan intézményt kell egymásutánban megvalósítani, amelyek míg egyrésztől közjövödelmi forrást képviselnek, másrészt a városi polgáriasodást, a kereskedelmet, ipart, gazdaságot és gazdagságot s az általános kultúrát mozdítják elő.

Így tehát egy város intézményeinek megvalósítását nem tolhatja ki évszázadokra, hanem a közszükséglet jelentkezése szerint fog azoknak megvalósításához. Hogy azonban ezeket megvalósíthassa, olcsó pénzre van szüksége, s ha ez kasszájában nem hever, a városnak úgy kell megszereznie, hogy az olcsó kölcsön, kényelmes és nem terhes legyen s mégis akkor és oly mennyiségben álljon rendelkezésre, amikor és mily mennyiségben igényeltetik. Ez pedig – csak kölcsönművelet s jelen esetben törlesztéses, részletekben s stornírozható törlesztéses kölcsön formában érhető el.

¹⁵ Vákár P. Arthúr: i. m.

Ismerve városunk közszükségletét, ismerve azon intézményeket, melyek részben megvalósításra, részben szanálásra várnak, felsorolom lehetőleg számszerűleg is azokat, s azoknak körülbelüli költségelőirányzatát.

Szüksége van a városnak:

I. Vízvezetés és csatornázás	1 500 000 K
II. Útburkolás	400 000 K
III. Közvágóhíd	140 000 K
IV. Városháza (színházteremmel) közhív. Helyiséggel és telek	450 000 K
V. Gőzfürdőre	150 000 K
VI. Utak, mezei utak és közterek rendezése	200 000 K
VII Gőztéglagyár kölcsönére	150 000 K
VIII. Ipartestületházra	100 000 K

Az így szükségelt 3 millió korona egy 50 éves törlesztéses kölcsön formájában 59%-os annuitással évi 177 ezer korona fedezetet, félévenként 88.500 K-át követel. 30 éves annuitásnál 3 millió után 78%-os törlesztéssel évenként 234 ezer K fizetendő félévre 117 ezer K, amely számítás inkább magasnak, mint alacsonynak minősíthető. Kérdés tehát az, hogy ezen összeget milyen módon képes a város biztosítani, hogy az évi annuitás fennakadás nélkül fizethető legyen? Nem tartom elégségesnek az intézménynek megnevezését és körülbelüli költségelőirányzatát, mert lehetnek, akik ezzel foglalkozván a számadatokból nem ítélik meg az egyes tételek fontosságát, szükségét és horderejét.

A vízvezeték, csatornázás, útburkolás, közvágóhíd, sőt maga a városháza is annyira a köztudatba átment szükségek, amelyekre nézve a meggyőzés megkísérlése is felesleges fáradság. A városháza által felvett 450 ezer korona talán túl magas összegnek vehető, de egy modern városháza, különösen városunk szükségletét tekintve nem nélkülözhet egy olyan dísztermet, amelynek szükségét jobban és jobban érezzük, s ahol – alkalmas beosztás mellett, – a város színészeti ügye is megoldást nyerhet.

Egy műszaki tudással tervezett városháza egyes, ma még hajléktalan (posta, főszolgabírószobák stb.) közhivatalnak is helyet biztosíthat, ami mindenesetre a beruházás hasznosítását is eredményezné. Ezen összegben benne foglaltatnék a telek értéke is cca. 100 ezer korona árban. Városi meleg és gőzfürdőre városunknak, s a nagy környéknek szüksége van, miután klímánk zordsága alig egy pár hónapot szab a szabadban való fürdésre. Ezen egészségügyi intézményt a polgárság egészsége égetően szükségessé teszi, de ezen felül intézeteink (főgimn., leányisk. stb.) egészségi állapota gőzfürdő nélkül el sem képzelhető. Utak, közterek és mezei utak rendezésére és jó karban tartására felvett 200 ezer K. abban leli indokát, hogy városi utaink jórészt járhatatlanok, mezei utaink pedig a gazda ember életét, megélhetését kockázatosabbá teszik, mert a rossz út nemcsak időt rabol, de szerszámot, járművet, lábasjóságot is tönkre tesz. Köztereink pedig ahol polgárságunk részére a szórakozást, a pormentes levegőt biztosíthatnók: nincsen.

A gőztéglagyárra felvett tétel abban leli magyarázatát, hogy a gőztéglagyár, ha részben magánvállalat is, abban a városnak nagy részesedése van s egy városnak minden mozdulata, egy termelőképes téglagyarat igényel, mert e nélkül intenzív munkát elképzelné sem lehet. S, hogy e kölcsönt teljes fedezet és biztosíték mellett adja a város, ennek igazolására számításba veheti a város azt, hogy a gőztéglagyár által szükségelt 150 ezer korona ellenében az egész telep jelzálogilag első helyen biztosítatik a város részére, s azonkívül az évi annuitásért az igazgatóság vállalandó egyetemleges felelősséget. Amivel szemben a Gőztéglagyár r. t. csak annyit köt ki a maga részére, hogy a kölcsönösségből lejárat előtt is bármikor, bármennyit stornírozhat. Az Ipartestületháza az Ipartestület és a város vezetősége által meghatározandó módon nyerné évi törlesztési hányadát s ezenfelül az Ipartestület háza és telke biztosítékul a város részére köttetnék le, de ezen összeg is úgy lenne beállítva a kölcsönbe, hogy a főösszeg annuitásának résztörlesztését biztosítsa.

Ezek volnának azok a szükségletek, amelyek ma már egyen-egyenként esedékesek, másrészt pedig, szükségesek. Ezek a szükségletek kizárólag a város által hordozandók: míg vannak olyanok, amelyekhez már részben kormány-hatósági, részben státusi, részben, sőt legnagyobb részben vármegyei hozzájárulás igényelhető.

Ilyenek volnának:

I. Parajd – gyergyószentmiklósi h.é.v. (törzsrészvény)	800 000 K
II. Elemi fiúiskola	150 000 K
III. Róm. Kath. templomra	500 000 K
IV. Főgimnáziumi internátus	200 000 K
V. Leányiskolára	100 000 K
VI. Közkórház	250 000 K

Ezek közül a gyergyószentmiklós parajdi h. é. vasút szükségességét azért nem hangsúlyozom, mert e kérdésben már városunk lelkesen állást foglalt, s csak a keresk. m. kir. misztérium álláspontján múlt, hogy e téren további lépések nem tettek.

Az elemi fiúiskola és leányiskola inkább a tegnapiak, mint a mána a kérdése s ezekben részint már fedezetről is gondoskodott a t. város.

A róm. kath. templom, 1756-ban az akkori szükségletnek szánt módon van megépítve, s Gyergyószentmiklós város lakossága helyesen cselekszik, ha a később felsorolandó anyagi eszközök birtokában gondoskodik arról, hogy alkalmas templomot emeltessen.

A népotthon, egy nagy szükségét pótló, hézagpótló intézmény, ahol elhelyezést nyer: patronage egyesület, tanoncz otthon, tejszövetkezet, földmives ifjúsági egyesület, kath. kör, múzeum és könyvtár stb. amely épület egyik központja lesz városunk kulturális életének.

Főgimnáziumunk, amint országos példák igazolják, örök időkre félszeg lesz, ha internátussal el nem láttatik. Az internátus ügye pedig szoros kapcsolatban áll a

kórház üggyel, amely épület mai helyén fenn nem tartható, miután az veszélyezteti az ifjúság erkölcsi életét: – fenn nem tartható ott: mert a halálos betegek majdnem naponként hallják a temetési szertartást, de különben is kórház céljainak nem megfelelő az-az épület, míg alapos javítás és a szükséges pótlások (zártfolyosó, vízvezeték stb.) keresztül vitele után a főgimnáziummal való kontaktusánál fogva is e célra alkalmas leend.

A szükségesek közé kell besorolnom egy városi takarékpénztárnak létesítését, amely intézet 500 ezer K alaptőkével kezdené meg működését, amely összegből 300 ezer K-át maga a város jegyezne, 200 ezer K-át pedig lehetőleg helyi magánosok. A községi takarékpénztárnak jövedelmezőségét országos példák igazolják, s bizonyos hogy ez egyik egészséges intézménye volna városunknak.

Ezek után fel kell fejtenünk azt, hogy mindezen intézmények mikből nyernek fedezetet, s melyek azok a források, melyek igénybe vehetők s mennyit tesz ki az az összeg, amellyel a beruházáshoz szükséges kölcsönt fedezni lehetne érni azt, hogy a törlesztéses kölcsön az egyes intézményekkel hozza meg évi annuitását!?

Így állítható be!

A vízvezeték a vízdíjak: az útburkolás a kövezetvám, a közvágóhíd a vágatási díjak, a gőzfürdő forgalmi díjából hozza azt a hányadot, amely az investált összeg tőketörlesztéséhez szükséges, de ezek részletezése az általános érvényű igazság leszögezése után, a szabályrendeletet alkotó bizottságok munkája leend.

Az elemi iskola, internátus, templom, leányiskola, csatornázás, népház, városház mint kulturális intézmények, a város fejlődésben és népnevelésben, az általános jólétben lelik fel gyümölcüket, s így tulajdonképpen ezen intézmények volnának azok, amelyek látszólag reális fedezet nélkül állanának: de a templom és a népház az egyházi tulajdont képező erdőségekből nyernének fedezetet, miután tudva levő, hogy a gyergyószentmiklósi róm. kath. egyházközösségnek az arányosítás rendjén 400 hold erdőség jutott, amely üzemterv szerint évi 10000 K-val ér fel, amely összeg az egyház szükségletére, s a kultúra fejlesztésére irányuló intézmények beruházási költségének 3%-át fedezi.

Nem célom itt felsorolni a már meglévő, s a még könnyen létesíthető közjöveldelmi forrásokat, mert jelen előterjesztésem nem akar praejudikálni a hivatalos ténnyezők munkálkodásának, amely bizonyára nagy gonddal mérlegeli azokat a gazdasági alkalmakat, melyek a közjöveldem részére kínálkoznak.

Nem hagyhatjuk figyelmen kívül azt a körülményt, hogy városunk az úgynevezett vármegyei magánjavak vagyonából 1869 év óta csak morzsákat kapott s kímuthatólag alig tehető ezen összeg 1 millió koronára míg más úton, más oldalról a magánjavak tetemes összeggel voltak és vannak igénybe véve. Ezért is szükségesnek tartom, hogy tételenként felsorolt intézményekből azok, amelyek általános kultúrát szolgálnak, u.m. közkórház, gyergyó–parajdi vasút, templom, internátus, leányiskola, népház állítassanak be azon petitiumok sorába, amelyek fedezetére 10

esztendő alatt a magánjavak városunknak 1 millió koronát ad, vagy pedig 1 millió koronának a törlesztéses kölcsönben annuitásként jelentkező hányadát hordozza.”¹⁶

Vákár P. Arthúr megkereste azokat az intézményeket, melyek fedezetet nyújthattak az illető költségek biztosítására. Mint írja: „Jelen tanulmánynak nem volt és nem lehet célja az, hogy apró részletekig kidolgozott tervet nyújtson, mert valaminem állítottam be az összes intézményeket, amelyek szükségesek, s nem olyan összegben állítottam be, melyek költségvetésszerűek, mégis tájékoztatást nyújthatnak úgy, amiként tájékoztatást nyújthat a fedezetre vonatkozó számszerű tételek beállítására.

A fedezetet a következőkben találjuk meg:

I. Kultusz alapok kamataiból	50 000 K
II. Vízvezetékéből jövedelem	20 000 K
III. Útburkolásból	5000 K
IV. Közvägöhídból	6000 K
V. Az egyház erdeiből (üzemterv szerint)	10 000 K
VI. Gőzfürdőből	4000 K
VII. Gőztéglagyár kölcsönéből	11 000 K
VIII. Ipartestületházból	10 000 K
IX. Városi takarékpénztárból	18 000 K
X. Város évi vágterületéből	70 000 K
XI. Magánjavak annuitásából	25 000 K
XII. Közjövödelmekből (vállalatok községi adója)	15 000 K

Ezzel a beállítással a város részére szükséges cca. 3½ millió korona egy 30-50 éves törlesztéses kölcsönrel fedezhető és a város polgársága ha nem is márol-hónapra, de minden esetre 5-10 év alatt hozzájut minden olyan intézményhez, amely a polgárok jólétéhez szükséges.”¹⁷

Bár a „*Gyergyószentmiklós R.T. város vízvezetéséről, csatornázásáról és közvilágításáról*” szóló könyv igen érzékletesen mutatja be Vákár P. Arthúr gazdasági gondolkodását, ez a mű nem meríti ki városunk alkotó személyiségének a vidék infrastruktúrájának a modernizálásáért, ipari, kereskedelmi, turisztikai jövőjének a kidolgozásáért folytatott tevékenységét. Megfogalmazta a gyergyószentmiklósi árvaház megalapításának gondolatát – melynek alapítványához 10 000 koronával járult hozzá.

Mint lelkes Kossuth-párti politikus vetette fel a város főterén felállítandó Kossuth-szobor gondolatát, melynek megvalósításához mint a szoborbizottság alelnöke kezdett hozzá.

Megalapította a Gyergyói Múzeum és Könyvtár Egyesületet, melyek szorgos munkájuk által létrehozott gyűjteményükkel a mai Gyergyói Múzeum tárgyi készletét gyarapítják.

¹⁶ Vákár P. Arthúr: i.m.

¹⁷ Vákár P. Arthúr: i.m.

1914-ben írta meg *Gyilkostói Kalauz*¹⁸ című könyvét, melyben a Gyilkos-tó földrajzi bemutatása mellett a helyi turizmus fellendítését szorgalmazta.

Az I. világháború alatt, 1916-ban, a román betörés után, a kelet-magyarországi fő-kormány biztosság Csíkvármegyei kormánybiztossá nevezte ki. E feladatkörében a nemzeti és közvagyon megmentését, a menekültek visszatelepítését és a közigazgatás megszervezését, Gyergyószentmiklós és Kelet-Erdély háborús kárainak eltüntetését tartotta legfőbb feladatának.

1917-ben adta ki *Erdély minisztere*¹⁹ című könyvét, melyet Ugron Gábor belügyminiszternek ajánlott fel. Munkájában gróf Tisza Istvánnak a minisztersége alatt megfogalmazódott erdélyi minisztérium létrehozása mellett érvel. Mint írja, „...nem őszinte politikai és gazdaságpolitikai okok vezérelték ez elhatározásában a volt miniszterelnököt. E kormányzati kísérlet nélkülözött minden őszinte, igaz alapot, így e tervért egyetlen magyar ember sem lelkesedhetett, s egyetlen erdélyi emberben sem kerekedhetett felül az a gondolat, hogy elítélje ama alkotmánypárti erdélyi politikust, aki a miniszterelnök kísérletezését visszautasította, s ezzel elásta Erdély jövő aranykorát.”²⁰ Leírja, „hogyan gróf Tisza István tervével csak politikai vonatkozásban foglalkoztak hírlapjaink, s Erdély maga hallgatott. Az erdélyi közvélemény némaságát valóban nem tudjuk megmagyarázni magunknak másképp, mintha feltesszük, hogy Tisza őszinteségében kételkedett vagy, hogy a közelmúlt eseményei letargiába süllyesztették. Mert ha Erdélynek önmagáért volt valaha joga szót emelni, így e joga most vált élő joggá.”²¹

Véleménye szerint a dualizmus korabeli magyar kormányok Magyarország más vidékeihez viszonyítva elhanyagolták Erdély gazdasági fejlesztését. Szerinte „Az ország minden más része kultúrában előrehaladottabb, mint Erdély, s ha valahol a kulturális bilánsz helyrebillentésére szükség van, úgy Erdély az. Az ország minden vidékének, minden gazdasági értéke előtt meghajlunk, de ugyanakkor országos szempontból felsoroljuk, hogy Erdély erdőségei, földgáza, ásványvízei, bányái, fürdői és természeti gyönyörűségei oly valutáris értéket képviselnek, amelyek a jövő államháztartásában helyet követelnek. Erdély nem maradhat régi állapotában. A felsorolt és fel nem sorolt értékek nem kallódhatnak el azért, mert egyik vagy másik alárendelt miniszterális szerv javaslatai és előterjesztései az egyes rezort minisztériumokban megértés hiányában hűvösre tétetnek: de azért sem heverhetnek értékek paragon, mert egyik vagy másik intézmény bürokratikus gépi-berendezésébe az erdélyi speciális viszonyokkal ismeretlen, vagy az iránt érzéktelen egyedek vannak beiktatva.”²²

Visszautasítja azt az álláspontot, miszerint Erdély különleges státusa meglazítaná Tündérvár és Magyarország többi része közötti kapcsolatokat. Érvrendszerét a következőképpen foglalta össze: „A történelem ethicája szerint téves tehát az az állás-

¹⁸ Vákár P. Arhúr: *Gyilkostói kalauz*. Gyergyószentmiklós. 1914.

¹⁹ Vákár P. Arhúr: *Erdély minisztere*. Gyergyószentmiklós. 1917.

²⁰ Vákár P. Arhúr: i. m.

²¹ Vákár P. Arhúr: i. m.

²² Vákár P. Arhúr: i. m.

pont, hogy Erdély minisztersége az Unió kötelékeinek a meglazítására vezetne. Mert mit akarhat Erdély? Gazdasági és kulturális fellendülést, s számot vetve magával úgy érzi, hogy az eddigi keretek között sem egyiket, sem a másikat nem találta meg. Nem közjogi vitát akar Erdély, nem politikai hálót akar szőni: hanem azt akarja, hogy értékei hatékonyabban kezeltessenek, hogy mindazzal hozzájárulhasson az államháztartáshoz, amik idáig rejtett kincsek voltak, vagy amik idáig helytelenül kezeltetvén, önmagukat emésztették fel, vagy egyáltalán nem kezeltetvén, önmagukat emésztették fel, vagy egyáltalán nem kezeltetvén, destruktív irányú államvagyonot képviseltek. Erdély Magyarország Kaliforniája, Erdély a magyar Belgium, de sajnos, csak mint ígéret földje tünedezik azok lelki szemei elé, akik Erdélyt, mint a gazdasági és kulturális élet kohóját szeretnék látni...²³

Vákár P. Arthúr munkájából az erdélyi minisztérium gondolatának a létrehozására és megbuktatására is következtethetünk. „Gróf Tisza István – írja magyarázatában –, amikor a felelősség súlya alatt és az ellenzék nyomása következtében két új minisztérium létrehozásával kísérletezett – háttérbe szorít(va) a lényegét, s mindent a politikai kockára tett fel –, tulajdonképpen a tönkretett és évtizedek óta tönkretett Erdély sorsát tette kockára. Emlékeztethetünk arra, hogy amikor az ellenzék az erdélyi kártérítések kérdésében szorongatta a kormányt, Tisza jó ideig a kártérítés megtagadásának merev álláspontjára helyezkedett, s egy megrendelt munkapárti interpellációra akkor adott megnyugtató választ, amikor a koronázási ajándékot királyi nemeslelkűséggel fenköltlelkű királynéknak a „Pro Transsylvania” oltárára helyezte. Azután jött a volt miniszterelnök ellenzék megbontó kísérlete, s benne selyempapírba göngyölve: Erdély minisztersége.

A politikai eszélyesség és a kormányzat etikája úgy követelte, hogy se az Erdély miniszterségére kiszemelt gróf Bethlen István, se az ellenzék ne kapjon bele a csatlétekbe. Így végződött fiaszóval a kísérlet, s ezért kárhozzátandó Tisza azon eljárása, hogy Erdélyt pártpolitikából egy kártyára tette fel, s a játszmat elveszítve, az ügy hírnevét, értékét, hitelképességét is kockáztatta. Mindez azonban nem lehet ok arra, hogy Erdély miniszterségét, a politikai dugárut ki ne pakoljuk a selyempapírból, s ne vizsgáljuk belső értéke, justum pretiuma szerint. Ha pedig az új kormány a munka kezdetének lázas perceiben nem volna figyelemmel e kérdés iránt, hát azért van a közvélemény, hogy az megmozduljon és hallassa szavát.²⁴

Tanulmánya befejezésekképpen Vákár P. Arthúr összefogásra szólított fel az erdélyi ügyekkel foglalkozó miniszteri tárca létrehozása érdekében. Ilyen irányú elgondolásait a következőképpen foglalta össze: „Erdély törvényhatóságai, városai, községei, társadalmi és közgazdasági testületei álljanak szoros falanxba. Ne azt nézzék ami szétválaszt, hanem ami egyesít, s ha Erdélyt ujjá akarják teremteni, s azzá akarjuk tenni, amit minden ádáz sors és balszerencse közt megérdemel: akkor a Királyhágóntúli partiumnak meg kell mozdulnia mint a hangyabolynak, amelyet durva

²³ Vákár P. Arthúr: i. m.

²⁴ Vákár P. Arthúr: i. m.

kéz szétszórt, de amelyet a hangyaszorgalom újból együvé, halomba gyűjt, s ha a szükség úgy hozza, át kell kelnie a Királyhágón, hogy ott szemtől-szemben követelje Erdély jussát: Erdély miniszterségét.”²⁵

1919-ben ő vállalta fel az Antant fegyverszüneti bizottságának a fogadását, és mint a Gyergyói-medence közhatóságának vezetője, megpróbálta feltartóztatni a velük érkező román csapatokat. A francia csapatokkal bevonuló román hadsereg ezért letartóztatta és előbb Ditróba, majd Nagyszebenbe szállították. A kivégzéstől a Consiliul Dirigent elnöke (egykori osztálytársa), Iuliu Maniu menlevele mentette meg, de a menlevél értelmében azonnal véglegesen el kellett hagynia a Vix-féle jegyzékben kijelölt román határt. Családját is kiutasították az országból.

A szülőföldje elhagyására kényszerült Vákár P. Arthúrt Budapesten a Főrendiház mellett működő Székely Nemzeti Tanács, valamint annak Külügyi Tanácsa igazgatósági tagjává választotta. Itt gróf Bethlen Istvánnal létrehozta az Erdélyi Menekültek Segítő Hivatalát, mely nagyban hozzájárult az egyre nagyobb számban érkező erdélyi menekültek ügyeinek rendezéséhez, főleg pedig élelemmel és szállással való ellátásához. Ilyen irányú tevékenységéért 1920-ban miniszteri biztosnak nevezték ki, és mint az Országos Menekültügyi Hivatal helyettes vezetője fejtette ki a menekültek védelmét szolgáló tevékenységét.

A Béke Előkészítő Bizottság tagjaként kidolgozta az ún. Antant Bizottság elé terjesztett, a Határőrvidék és a Csíkvármegyei Magánjavak történetéről és jogi helyzetéről szóló tanulmányát. Erdélyért folytatott rendíthetetlen munkájának elismeréseként a Kormányzó 1923-ban kormányfőtanácsossá nevezte ki.

Megalapította Budapesten a Magyar-Amerikai Híradó nevű sajtótudósító szervezetet, mely közel 70 nagy dél- és észak-amerikai magyar újságot tudósított a trianoni béke által elszakított nemzetrészek sorsáról.

1928-ban az amerikai Kossuth-zarándoklat résztvevőjeként, mint az Erdélyi Székely Magyar Egyesület képviselője, négy székely vármegye földjét helyezte el a New York-i Kossuth-szobor talapzatánál, annak felavatásakor. Az említett amerikai zarándoklat alkalmával az amerikai–magyar kapcsolatok fejlesztése érdekében kifejtett tevékenységéért Pittsburgh városa díszpolgári címmel tüntette ki.

Gróf Bethlen István miniszterelnöksége alatt a Sándor palotában fejtette ki tevékenységét, mint a miniszterelnök bizalmasa, „szürke eminenciása”. Miniszterelnökségi osztályvezetőként az erdélyi és székelyföldi ügyek állandó szószólója volt.

A két világháború közötti időszakban számos politikai és gazdasági tanulmányon dolgozott Erdély felemelkedésének irányadása céljából. Több drámát és színdarabot is írt ebben az időszakban, melyet nagy sikerrel mutattak be nemcsak a magyarországi, hanem az amerikai magyar színházak is.

Az 1930-as évek elején a magyarországi állatvédelem terén kifejtett tevékenységért a Magyar Állatvédők Országos Egyesülete elnökévé választotta, ezt a tisztségét 1945-ig töltötte be.

²⁵ Vákár P. Arthúr: i. m.

A II. világháború idején, Észak-Erdélynek Magyarországhoz való visszacsatolása után, erdélyi politikustársaival – Nagybaczoni-Nagy Vilmosmal, Dálnoki Miklós Bélával, gróf Teleki Gézával – számos tervet, elképzelést dolgozott ki Erdély és különösen Gyergyó gazdasági fellendítése érdekében. Ismét szorgalmazta egy önálló Erdélyi Minisztérium felállítását.

Az érzelmi szálak azonban főleg szülővárosához, Gyergyószentmiklóshoz kötötték. Az 1940–1944 közötti időszakban mint magyar királyi kormányfőtanácsos mindent elkövetett Gyergyószentmiklósnak a magyar kormány általi anyagi támogatásának biztosítása érdekében. Ezért ő is javasolta egy téglagyár létrehozását a városban, a libáni út kiépítését, a Gyilkos-tói pisztrángászat újraindítását, illetve a beerdősítési mozgalmat. A gyergyói örmény és székely közösség gazdasági fellendítését célzó kezdeményezéseit Vákár József plébánoshoz címzett korabeli levele is alátámasztja. Ebből idézünk a következőkben: „...Ha levelemben felsorolok egyes kérdéseket ezt – tudom – nem úgy tekinted, mintha én tanácsokat kívánnék adni, ellenkezőleg úgy érzem, hogy mulasztást követnék el, ha Veled a távolból is nem beszélgetnék, amire egyébként felsőbb helyről is felkérést kaptam. Korábbi könyvalakban megjelent tanulmányomat „Gyergyószentmiklós jövője”-vel kapcsolatban ismered s ha lelkemben tovább foglalkozom szülővárosom jövődjével, ez aligha eshet kifogás alá.

Levelem második indoka, hogy a téglagyár ügyében a jelzett megbeszélés a részvényesekkel megtörtént, s megállapítást nyert, hogy a román uralom idején bizonyos dolgok erőszakos úton összezavartattak, de a cégbíróságnál semmi más feljegyzés nincs, mint amit a régi ügyvitel beterjesztett, tehát igazolható és elfogadható jogszerzés nem történt, bár arról is értesültem, hogy ismeretlen körülmények között az ingatlanok egy román részvénytársaság telekkönyvi feljegyzésében szerepelnek, amely előbb fizetéképtelen lett, később megszűnt. Amennyiben a város szükségesnek tartja egy téglagyár életrehívását, s ezt a régivel kapcsolatban óhajtáná, erről, kölcsönösen közelebbit kell tudni. Kérlek tehát, hogy felfogásodat közölni szíveskedj, miután én az ügyet tapétán tartom, s leutazásom alkalmával igyekszem közelebb vinni a megoldáshoz.

Közölni óhajtom, hogy az oly égetően szükséges és hasznos libáni út ügyében beszéltem a Kereskedelmi Minisztériummal, s ott azt a felvilágosítást kaptam, hogy a csíki útrészből circa 7 kilométer oly szakszerűtlenül építettetett meg, hogy az út talaja süppedős és hengereletlen lévén, a Máva út forgalom nem indítható meg. Ez igen szomorú dolog, s ismét csak a csíki rész magatartására vet világot. Én mégsem tettem le arról, hogy úgy a Kereskedelmi Minisztériumban, mint Udvarhely vármelegyénél ne sürgessem a fagyás beállta után a forgalom megindítását, mert a Kereskedelmi Minisztérium különösképpen tudja, hogy a Tolvajos télen olyan hófúvásoknak van kitéve, hogy mint a tavaly, úgy most is üzemzavarokra lehet számítani s akkor nagy segítséget jelent a libáni járat. Szent-Királyi Kálmán alispán közölte, hogy a felsőházi tagokat és a képviselőket is megmozgatja, a két városnak jelentékeny hasznot

jelentő közlekedési ügyben, amely előfutárja lenne a stratégiaileg már 1910-ben megépítendőnek jelzett Székelyudvarhely–Marosfő–Gyergyószentmiklós vasútvonalnak.

Amint a kiemelt lapkivágásokból megállapítható, Csíkszereda öntudatosan megtesz mindent, hogy felülről és a vármegyétől megszerezzen mindent, s valóságos szólam, hogyha minden kötél szakad, úgy ott a „Magánjavak”, Csíkszeredán a közintézmények egész sora (Kultúrház, Leányiskola, Kaszárnya stb.) van, s ezzel szemben mindössze a Zárdára tudunk annak idején kipréselni, ha jól emlékszem 100 000 koronát.”²⁶

A II. világháború vége felé határozottan kiállt az erdélyi menekültek érdekeiért, nem is sikertelenül, amit számos köszönőlevél igazol vissza. A világháború végét Budapesten érte meg, szülőföldje azonban hazahívta. Valahogy kötelességének érezte Gyergyószentmiklóstra való visszatérését, hogy Magyarországtól elszakított szülőföldje fejlődéséért munkálkodhasson. Politikailag azonban elszigetelték, megmaradt vagyonát kisajátították, majd államosították. Csak a gyergyószentmiklósiak szeretete tartotta benne a lelket. 1958. február 11-én hunyt el Gyergyószentmiklóson. Temetésén Blénessy István, Fazakas János korabeli miniszter személyi titkára így búcsúzott tőle sírbeszédjében: „Méltóságos uram, magyarabb voltál mint mi, mert örömeink születél.”

Kulcsszavak: gazdasági gondolkodás, alapító, városszerkezet, kanalizálás, turizmus, közüzemek.

²⁶ Vákár család levelezése.

Az FDI szerepe a világgazdaságban

NAGY ISTVÁN

Az elmúlt 15–20 évben a fejlődő országok és átmeneti gazdaságok közvetlen külföldi befektetéseinek nagysága a globális FDI (Foreign Direct Investment) áramlásban egyre nagyobb súllyal bírnak. Ennek egyik oka az, hogy a transznacionális vállalatok egyre nagyobb profit- és tőkét növelő potenciált látnak ezekben az országokban. A befektetést vonzó meghatározó tényezők száma nagy és széles sávú, és az egyes cégek versenyhelyzetétől, nagyságától, céljaitól és motivációitól függően változik.

Az FDI áramlást elősegítő és motiváló tényezői a fejlődő országokban az UNCTAD¹ tükrében

A befektetésfejlődés útja elméletének alapján egy ország FDI pozíciója nagymértékben függ az illető ország gazdasági fejlettségi szintjétől és ennek struktúrájától. Az elmélet szerint az országok öt stádiumon mennek keresztül (kevésbé fejlettől a fejlett szintig), ennek függvényében változnak a külföldi közvetlen befektetések áramlásai is.

Az első szakaszban olyan országok sorakoznak, amelyek esetében az ország gazdasága fejletlen és a mindkét irányú FDI áramlások alacsony szinten vannak. Ez annak köszönhető, hogy a természeti forrásokon kívül nem nagyon található más telephelyválasztási előny, a hazai cégek pedig nem rendelkeznek akkora kompetitív előnnyel, hogy külföldön befektessenek. A második szakaszban az átlagjövedelmek növekedésével a beáramló FDI is növekszik, a kiáramló FDI pedig még mindig alacsony szinten marad. A harmadik fázisban a beáramló FDI a helyi cégek megerősödésének és versenyképességük növekedésének köszönhetően visszaesik, a kiáramló pedig nő. A negyedik szakaszban a kiáramló FDI megelőzi a beáramló FDI-t, a hazai vállalatok nemcsak külföldön, hanem saját országukban is versenyképesek lesznek. Az ötödik szakaszban egy ország nettó FDI pozíciója a zéró érték körül mozog. Lezögezhetjük, hogy a szegényebb országokba nagyon kevés FDI áramlik, a transznacionális cégek száma pedig alacsony. Ahogy az egy főre eső GDP nő, előreláthatóan úgy nő az FDI beáramlás is addig, míg a kiáramló FDI megelőzi a beáramlót. Az utolsó szakaszban pedig, a már nagyon fejlett országok esetében, az ország nettó FDI-je zéró körül fog mozogni.

A kétirányú áramlás változásával párhuzamosan az FDI struktúrája is változik a kevésbé tudásigényes, természeti faktorokra építő ipartól a nagyobb hozzáadott értékű, több tudást igénylő szektorok felé.

¹ A World Investment Report 2006: *FDI from Developing and Transition Economies: Implications for Development* alapján.

A teória természetesen nem tökéletes, hiszen az empirikus kutatások azt mutatják, hogy az FDI áramlást nem minden ország esetében magyarázza egy ország fejlettségi szintje, az utóbbit meg nem mindig a GDP/fő mértékének a növekedése határozza meg, az egyes fejlődő országokban levő vállalatok pedig hamarabb nemzetköziesednek, mint ahogy az előbb említett modell szerint kellene történnie.

Külföldi befektetést elősegítő faktorok, stratégiák

Az UNCTAD által közzétett World Investment Report 2006 szerint a nemzetköziesedésre vezető faktorokat három nagy csoportba lehet sorolni: taszító (saját ország), szívó/vonzó (fogadó ország) faktorok és politikai irányelvek (mindkét országban).

Az empirikus kutatások eredményei azt mutatják, hogy a fejlődő országok transznacionalizálódását előidéző helyi taszító faktorok közé tartozik a szűkös belső piac, a növekedő termelési költségek (főleg a munkaerő költségei), és az mind a helyi, mind a külföldi cégek részéről jövő erős belső verseny. A fogadó ország befektetést elősegítő fő eleme pedig a liberalizálás által nyújtott lehetőségek. Ha a külföldi piacokra való terjeszkedést a szűkös piac idézi elő, akkor a fejlődő országok vállalatai inkább az ismert szomszédos vagy egy hasonló intézményrendszerű és fogyasztókultúrájú fejlődő országot választják, és amennyiben a munkaerő költségei idézik elő, akkor olcsóbb munkaerővel bíró fejlődő országot. Ha az erős verseny az előidéző tényező, akkor egy fejlődő ország vállalata a fejlett országot választja, amennyiben kapacitásnövelés a cél. Abban az esetben, ha költséget akar csökkenteni, akkor inkább a fejlődésben levő országot preferálja. Ugyanez a helyzet a liberalizálás által nyújtott lehetőségekkel is, de a választás itt is inkább a fejlődő országra esik.

Mindezen tényezők – a kompetitív előnyök, az ipari szektor és stratégiák függvényében – nagyban befolyásolják a vállalat telephelyválasztását, de az az általános tendencia, hogy ezek az országok a fejlődő országokat választják befektetésük színhelyéül, a végső döntés meghozása azonban a befektetési döntés motivációjától is függ (World Investment Report 2006).

A fentiek választ adtak arra a kérdésre, hogy miért dönthet úgy egy vállalat, hogy nemzetközivé váljon, azonban ezek a tényezők nem magyarázzák, hogy miért az adott fogadó országot választották. Ehhez szükséges a transznacionális vállalat motivációjának, stratégiáinak a megismerése, ugyanis a vállalat egy adott faktorra, legyen az taszító vagy vonzó, különféleképpen válaszolhat (pl. új piacot választ vagy technológiát vált, eszerint fejlődő vagy fejlett országba vagy mindkettőbe fog fektetni). A motivációk közül a legfontosabbak az új piac keresése (a vállalatok több mint fele ezt tartja a legfontosabb motivációnak – UNCTAD felmérés), a hatékonyság keresése (pl. alacsonyabb költségek), az erőforrás keresése (a megkérdezettek 13%-a tartja a legfontosabb motivációnak – UNCTAD felmérés) és a létrehozott eszközkeresés (pl. saját országban nem létező új termelékenységet növelő technológia megvásárlása). Ha egy vállalat számára az utóbbi két motiváció a legfontosabb, akkor

külföldi telephelyként, az erőforrás-keresés esetében, inkább egy fejlődő országot választ, ha pedig a létrehozott eszközkeresés a legfontosabb, akkor a fejlett országokat fogja preferálni.

Az empirikus kutatások azt mutatják, hogy a fejlődő országok transznacionális vállalatai esetében a legfőbb telephely-választási motiváció a piackeresés volt, ezen belül pedig különbségek vannak az illető vállalat tevékenységi ágazatától függően. A fogyasztási cikkek és a terciér szektorbeli vállalatok inkább regionális² és Dél-Dél³ orientáltságúak, az elektronikai alkatrészek, komponensek szektorában tevékenykedők inkább a szomszédos ismert országra összpontosítanak, az IT szektorban levők a regionális és fejlett országokra is, az olajiparban levők pedig főleg a regionális piacokra, de a fejlett országokra (itt van a legnagyobb piacuk) is fókuszálnak. Ha a hatékonyságkeresés a motiváció – figyelembe véve, hogy a legfontosabb eleme a magas munkaerőköltség –, inkább az olyan TNC⁴-k esetében jellemzőek, melyeknek székhelye egy, a fejlődés magasabb fokán álló országban van és főleg az elektronikai, illetve a ruha-, textiliparban tevékenykednek. A preferált országok ennél fogva a fejlődés alacsonyabb fokozatán álló országok. Az elektrikai és elektronikai szektorban tevékenykedők főleg a szomszédos ismert országokat preferálják, míg a textilipariak esetében ez jóval szórta. (World Investment Report 2006)

A nemzetközi működő tőke statisztikai jegyzésének nemzetközi és romániai gyakorlata

A külföldi befektetésekre vonatkozóan számos meghatározás létezik, a legtöbbjét olyan nemzetközi intézmények fémjelzik, mint a Nemzetközi Valutalap (IMF), az Európai Unió és a Gazdasági Együttműködés és Fejlesztés Szervezete (OECD).

A nemzetközi Valutaalap által adott meghatározás rendkívül fontos, hiszen ezt használja a nemzetközi szervezet minden tagállama azokban a jelentésekben, amelyeket a fizetési mérleggel kapcsolatosan benyújt az intézményhez. Ezeket az adatokat használja az IMF utólag a nemzetközi összehasonlításoknál, amikor egy-egy ország külföldi befektetéseit elemzik különböző éves jelentésekben (pl. World Investment Report).

Az Európai Unió külföldi befektetésekre vonatkozó rendelkezései az 1988. június 24-i 88/361/EEC-ben, az Európai Tanács által kibocsátott direktívában található meg.

A szóban forgó direktíva alapján közvetlen befektetések alatt a következőket értjük:

- a helyi kirendeltségek tevékenységének elindítása vagy fejlesztése, olyan új vállalkozások alapítása, amelyek kizárólag a befektető tulajdonát képezik, valamint létező vállalkozások felvásárlása,
- új vállalatok tőkéjéhez való hozzájárulás, amelynek hosszú távú gazdasági együttműködés a célja.

² Ismert szomszédos ország.

³ Hasonló intézményrendszerű és fogyasztókultúrájú ország.

⁴ Transznacionális vállalat.

– hosszú futamú kölcsönök adása hosszú távú gazdasági kapcsolatok megteremtésének vagy fenntartásának érdekében.

Az OECD külföldi befektetéseken olyan befektetéseket ért, amelyeknek célja tartós gazdasági kapcsolatokat teremteni egy vállalattal, ilyen befektetések például azok, amelyek lehetőséget adnak arra, hogy az illető vállalat vezetésébe is beleszólást kapjon a befektető.

A közvetlen nemzetközi befektetéseket a román jogalkotás az 1997/92-es közvetlen befektetések ösztönzéséről szóló sürgősségi kormányrendelettel határozta meg. A rendelet szerint a közvetlen befektetés alatt a következőket értjük: egy vállalat részvétele a törvény által meghatározott bármely jogi formában létező társaság alapításában vagy fejlesztésében; egy kereskedelmi társaságban szerzett társtulajdonosi részt, illetve nem portfóliós befektetésre szánt részvényvásárlást, vagy egy külföldi vállalat Romániában létrehozott és fejlesztett fiókját.

Ugyancsak ez a kormányrendelet mondja ki, hogy Romániában a közvetlen befektetések nemzeti vagy konvertibilis valutában pénzbeli hozzájárulásként, természetbeni (ingó és ingatlan) hozzájárulásként, illetve egy vállalat törvényes finanszírozás útján való eszköznövelésében való részvételnél történhet.

Romániában az FDI statisztikai mérésében és jegyzésében a legnagyobb szerep a Román Kereskedelmi Törzskönyvi Hivatal (ORC) és a Román Nemzeti Bankra jut.

Az ORC statisztikai a külföldi törzstőkéket tartalmazó vállalatok számának alakulását és az ezek által jegyzett tőke nagyságát mutatják meg. Az intézmény a külföldi tőkebefektetések meghatározása céljából összeadja a nemzeti vagy konvertibilis valutában történt pénzbeli vagy természetbeni kezdeti törzstőke-hozzájárulásokat, a saját forrásokból, Romániában szerzett osztalékokból származó törzstőke-növelésekben való részvételeket, nem rezidenstől szerzett törzstőkebeni (társtulajdonosi) részesedéseket, és kivonja a cégbíróságról törölt vállalatok külföldi törzstőke-részét, valamint a rezidensek nem rezidensektől szerzett törzstőkebeni hozzájárulását.

Az ORC az egyedüli olyan intézmény, amely területi és főbb tevékenységi körök szerint, valamint származási ország alapján strukturált információkat tartalmaz a külföldi befektetők romániai vállalatokban szerzett törzstőke-részeiről. Azonban nincsenek információi az anyavállalat által adott hitelek és egyéb pénzbeli és természetbeni, nem törzstőke növelésével járó befektetések nagyságára vonatkozóan. Habár az ORC információi hozzásegíthetnek a területi egyenlőtlenségek mérésére, hiányosságai vannak, ugyanis nem minden befektetés tükröződik a vállalatok törzstőkéjében.

A Román Nemzeti Bank által készített fizetési mérlegnek van egy külföldi közvetlen befektetésekkel foglalkozó külön része. A fizetési mérleg elkészítéséhez szükséges adatok gyűjtése az IMF⁵ 5. kiadású előírásai és módszertana szerint történik, amelynek előírásaihoz a BNR is konformálódott 1994-ben.

⁵ IMF – International Monetary Fund, Nemzetközi Valutaalap.

Az IMF 5. kiadású Fizetési mérleg kézikönyve szerint a közvetlen külföldi befektetés magába foglalja a helyi kirendeltségek tőkéjét, a társulások és fiókvállalatok tőkéjének összességét, más jellegű tőkehozzájárulásokat a külföldi befektető részéről, mint például a gépek és berendezések, a hosszú, közép és rövid távú hitelek, valamint az újrabefektetett profit.

A Román Nemzeti Bank a közvetlen külföldi beruházásokba a következő tételeket foglalja bele:

- a tényleges tőkehozzájárulást, amellyel a külföldi befektető megalapít egy vállalatot vagy részt vesz egy Romániában törvény által működésre alkalmas jogi entitás megalapításában (azokat a befektetőket veszik figyelembe, akik az illető vállalat minimum 10%-át birtokolják);

- anyacég (nem rezidens) által leányvállalatnak (rezidens) nyújtott egy évnél nagyobb hiteleket.

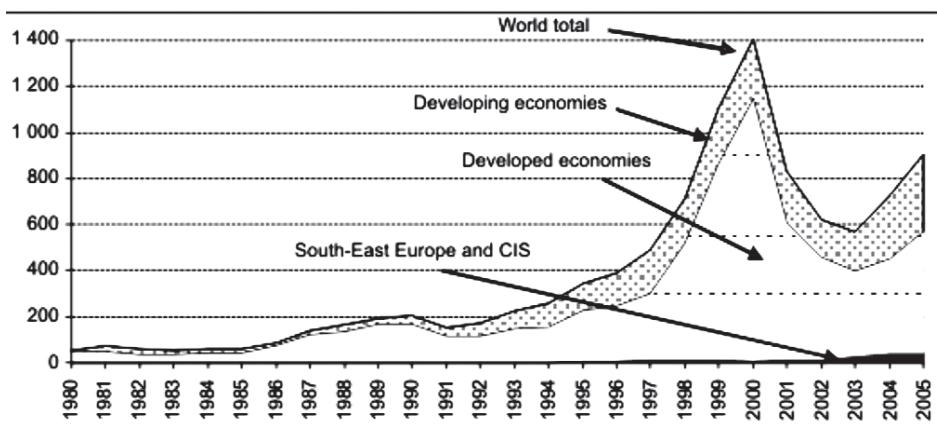
Habár az IMF ezt megköveteli, jelen pillanatban a Román Nemzeti Banknak nincsenek információi a visszafektetett profitról és az egy évnél kisebb anyavállalati hitelek nagyságáról.

A fent említett hiányosságok miatt egyik adatsor sem tükrözi a reális külföldi tőke nagyságát, ezért 2002-ben a Román Nemzeti Bank a Román Statisztikai Hivatallal karöltve kidolgozott egy olyan projektet, amely híven tükrözi a FMI által előírt tételeket, és figyelembe veszi az egy évnél kisebb hiteleket és az újrabefektetett profitot is. A statisztikai kutatás eredménye rámutatott az eddig használt modellek hiányosságára, hiszen míg a klasszikus módszerek szerint 2004-ben 4 milliárd EUR, addig ugyanebben az évben az új statisztikai módszer szerint több mint 5 milliárd EUR áramlott Romániába.

Az FDI helye és szerepe a világgazdaságban

A 80-as évektől kezdődően a közvetlen nemzetközi beruházások a világgazdasági körforgás legfontosabb részévé váltak, mára ezek növekedése meghaladja a nemzetközi kereskedelmét, a 90-es politikai változások után pedig egyre fontosabbá és meghatározóbbá váltak a fejlődő országok számára is. Az ezen országok felé irányult tőkeáramlások legfontosabb és legkevésbé változó része a közvetlen külföldi beruházások.

Az elmúlt tíz évben, az 1995–2005 közötti időszakban, a közvetlen külföldi beruházás globális szintű nagysága folyamatosan nőtt, míg 2000-re elérte a csúcst 1387 milliárd USD-t, ami a 95-ös szinthez képest majdnem 400%-os növekedést jelent. A fejlett országok felé irányuló befektetések visszaesése révén 2000 után 3 év csökkenés következett, 2003-ban csupán 632 milliárd USD-t regisztrált. Ezt követi egy növekedés, így 2005-ben az FDI elért egy 916 milliárdos szintre (World Investment Report 2006, UNCTAD). Megfigyelhető azonban a fejlődő és fejlett országok közvetlen befektetési áramlásai közötti különbség csökkenése. Míg 2000-ben ez a különbség 855 milliárd USD volt, addig 2004-ben 150 milliárdra csökkent (2005-ben 300 milliárd USD).

Forrás: World Investment Report 2006: FDI from Developing and Transition Economies: Implications for Development

1. ábra. Közvetlen külföldi beruházások megoszlása, 1980–2005, milliárd USD

A fejlett és fejlődésben levő országok által vonzott FDI közötti különbség csökkenését a Dunning (1993) által fejlesztett nemzetközi befektetések fejlődési modell segítségével magyarázhatjuk, amely a közvetlen külföldi beruházások áramlását egy ország fejlettségéhez köti. A modell alapján kijelenthetjük, hogy az elmúlt pár évben a fejlődésben levő országok egyre nagyobb hányada a Dunning-modell második szakaszában helyezkedik el, eszerint az ország gazdasági növekedése és a humántőke fejlődése megteremti a külföldi befektetések vonzásának előfeltételeit, a nemzeti külföldi befektetések azonban alacsony szinten maradtak (Lutian 2006).

A nemzetközi közvetlen befektetések fejlődését és fontosságát az is igazolja, hogy az utóbbi években számos befektetést ösztönző törvényt és határozatot fogadtak el, ugyanakkor növekedtek a bilaterális egyezmények is. Csupán 2004-ben 271 ilyen külföldi tőkét elősegítő intézkedés történt. 2005-ben a világ több helyén folytatódtak a liberalizálási törekvések, és 205 FDI-t érintő irányelvváltozás történt, amelyből 39 Délkelet-Európában és a FÁK országokban (Független Államok Közössége). A 93 ország által bevezetett változások 80%-a a külfölditőke-befektetést ösztönözték (a nem FDI áramlást elősegítő intézkedések főleg Latin-Amerikára voltak jellemzőek).

A legtöbb jelentett intézkedés a vállalatokat érintő jövedelemadóváltozás, jelentős számú ország folytatta ezen adók csökkentését. Ezeknek az intézkedéseknek nemcsak FDI vonzó szerepe van, hanem a helyi vállalatok számára is kedvezőek. A legjelentősebb adócsökkentések Európára és azon belül a frissen csatlakozott országokra jellemzőek (World Investment Report 2006, UNCTAD).

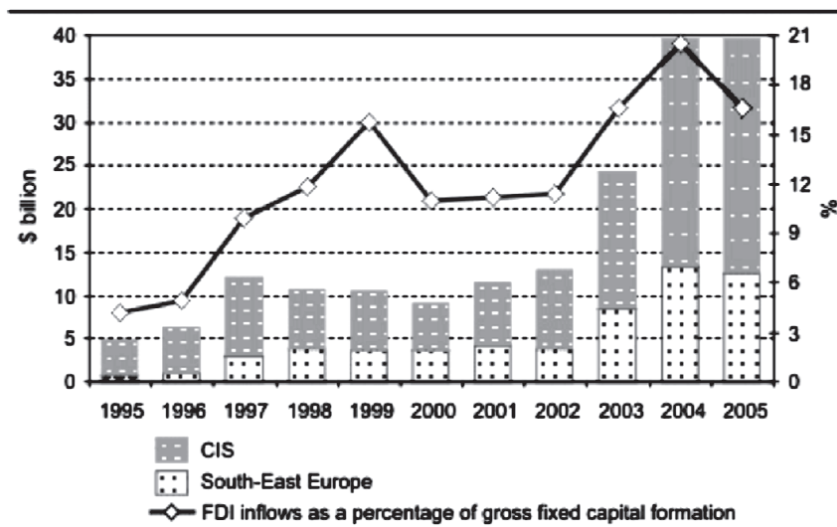
A nemzetközi befektetési egyezmények száma is folyamatos növekedést mutat, 2005-re ezek száma majdnem elérte az 5500-at, amely majdnem duplája az 1995-

ös szintnek. Ebből 2495 bilaterális egyezmény, 2758 kettős adóztatásra vonatkozó, de van további 232 egyéb nemzetközi egyezmény. A bilaterális egyezmények 75%-ában (14% Délkelet-Európában és a FÁK országokban) és a kettős adóztatásra vonatkozó egyezmények szinte 60%-ának esetében (9% Délkelet-Európában és a FÁK országok) fejlődő ország volt az egyik fél. Románia a 10. helyen (80 egyezmény) van a kettős adóztatási egyezmények aláírói közül. A listát Németország vezeti 135 egyezménnyel, öt követi Kína 120 egyezménnyel és Svájc 110-zel.

Az FDI Délkelet-Európában és a FÁK országokban

A 2004-es EU-s bővítés és a dolgozatomban használt 2005-ös elemzési év adatai miatt a közép-kelet-európai országok helyett a délkelet-európai és a FÁK országok⁶ adatait vizsgálom. Dolgozat megkönnyíti, hogy ezt az országcsoportot használja az UNCTAD is elemzéseiben.

Amíg 1997 és 2002 között a közvetlen befektetések ezekben az országokban 10 milliárd USD körül mozogtak, addig 2003-ban ez az érték megközelítette a 25 milliárd dolláros szintet, 2004-ben és 2005-ben pedig elérte a 40 milliárdot (2. ábra). Ez a növekedés elsősorban a privatizációs folyamat felgyorsulásával, a kőolaj árának a növekedésével és a kínai tőkebefektetések növekedésével magyarázható.

Forrás: World Investment Report 2006: FDI from Developing and Transition Economies: Implications for Development.

2. ábra. Közvetlen külföldi beruházások Délkelet-Európa és a FÁK országokban, 1995–2005, milliárd USD

⁶ Délkelet-Európa és a FÁK országok: Albánia, Bosznia és Hercegovina, Bulgária, Horvátország, Makedónia, Románia, Szerbia és Montenegró, Oroszország, Fehéroroszország (Belorusszia), Ukrajna, Kazahsztán, Grúzia, Azerbajdzsán, Örményország, Tadzsisztán, Kirgízia, Üzbegisztán, Moldávia, Türkmenisztán.

Amíg a FÁK országokban a vonzott FDI 2000-től évről-évre nőtt, addig a délkelet-európai országokban ez a növekedés 2003-tól indult be, 2004-re elérve a 13 milliárd USD csúcserőértéket. Míg a FÁK országokban a közvetlen külföldi beruházások kb. 94%-a Oroszországban (14,6 milliárd USD) – a legfontosabb beruházások a feldolgozóiparban és az ingatlanszektorban – és Ukrajnában (7,8 milliárd USD) – a legfontosabb beruházások a fémfeldolgozó iparban a Kryvorizhstal 4,8 milliárd USD értékű tranzakciója és a bankszférában történtek –, addig a délkelet-európai országok közül Románia (az FDI több mint fele, 6,4 milliárd USD) volt a csúcsteljesítő. Romániában a 2004-ben és 2005-ben beáramlott nagy mennyiségű FDI főleg a kőolajiparban történt privatizálásoknak (a Petrom privatizálása 2004-ben, 2005-ben pedig a Román Kereskedelmi Bank és a gáziparban megtörtént privatizálások) tudhatóak be. A térségben, főleg a telekommunikációs szektorban történt befektetéseknek köszönhetően, Romániát Bulgária követi 2 milliárd USD-vel.

Az FDI szektorokra való eloszlása is változott az elemzett periódusban. Amíg 2003-ban a FÁK országokban az FDI 82%-a a kőolajipart preferálta, addig 2004-ben a nemzetközi tőkebefektetések több mint 66%-át a szolgáltatási szektorok, ezen belül a telekommunikáció tették ki (Lutian 2006). A külföldi közvetlen tőke nemcsak a természeti faktorok jelenléte miatt kedvelte ezeket az országokat, hiszen 2005-ben a General Motors a világ 8. high-tech fejlesztési központját alapította Moszkvában. Ugyanakkor Bulgáriában 1998 és 2004 között az alacsony munkabérek csak a lohn rendszerű textilipari szektorba negyedmillió USD külföldi tőkét vonzottak (World Investment Report 2006).

Ezt az előnyt valószínűleg megszüntetheti a két ország (Románia, Bulgária) 2007-es EU-s csatlakozása (a dolgozat írásakor nem rendelkeztem 2007-es szintű adatokkal), hiszen ez a bérek emelésére is pozitív hatással lesz, így a preferáltság eltolódik az alacsony hozzáadott értékű, egyszerű feldolgozást igénylő ipartól a magasabb hozzáadott értékűek (pl. autóipar) felé.

Ami az FDI főbb komponenseit illeti, a transznacionális vállalatok nemzetközi közvetlen befektetései három nagy típusra oszlanak: törzstőkés részvételű, vállalatközi hitelek, visszafektetett profit. A befektetések legnagyobb része a törzstőkés részvételű: az 1995–2004 közötti időszakban részaránya 58 és 71% között mozgott, ezt követik a vállalatközi hitelek, amelyeknek átlag 23%-os részaránya volt, és végül a visszafektetett profit (12%).

A fejlett országok esetében a törzstőkés befektetések voltak a legfontosabbak (1995–2004 között az átlag 67%), a legnagyobb részarányérték az USA esetében van: 85%, öt követi Németország 78%-kal. A fejlődő országok esetében is ez a forma a legmeghatározóbb, de amíg a részaránya 1995 és 2003 között átlag 49% és 67% között mozgott, addig 2004-ben csak 29% volt. Romániában 2005-ben a Román Nemzeti Bank (BNR) által közzétett adatok szerint a közvetlen külföldi befektetések kb. fele (51,6%) törzstőkés befektetés volt.

A vállalatközi hitelek nagyban függenek a saját, illetve a fogadó ország adópolitika és hitelkamat nagyságának különbségétől. Egy transznacionális vállalat adókötséget csökkent, ha az anyacégtől vesz fel hitelt, abban az esetben, ha saját országában alacsonyabbak a jövedelemadók és a kamat a fogadó országban leírható. Éppen ezért a vállalati hitelek részaránya az FDI-ben országonként nagyon változó lehet. Amíg a globális átlag 1995 és 2004 között 23% volt, addig Németországban és Franciaországban 40% és 50% között mozgott, amíg Argentínában és Svájcban ez 10% alatt volt (Lutian 2006). A BNR által közölt adatok szerint Romániában a vállalatközi hitelek részaránya megközelíti a globális átlagot 2005-ben, ugyanis 22,3% volt.

Ami a visszafektetett profitot illeti, az még mindig a legkisebb részarányban van jelen, de jelentősége évről évre nő. Míg 1995 és 2004 között az átlag 12% volt, addig 2004-ben meghaladta a 30%-ot. Ez a fejlődésben levő országoknál látszik a legjobban, ahol a részarányuk 1995–2004 között elérte a 33%-ot (Romániában 2005-ben 26%). Éppen ezért ezekben az országokban a visszafektetett profit típusú FDI egyre nagyobb szerepet kap a közvetlen külföldi tőke vonzásában, a befektetés bátorítására számos ország vezetett be adókedvezményeket.

Kulcsszavak: FDI, közvetlen külföldi befektetések, telephelyelmélet, külföldi tőke, telephely-választási elméletek.

Irodalomjegyzék

- Ács Judit 2005. *A globalizáció, az európai integráció hatásai és a régió perspektívái*. Kutatási Fórum, Debreceni Egyetem Közgazdaságtudományi Kar, Doktori Iskola
- Bartók István 2001. *Vállalatkormányzás*, Ph.D-értekezés, Budapesti Közgazdaságtudományi és Államigazgatási Egyetem, Budapest
- Denuta, Ioan 1998. *Investitiile straine directe in tarile de est si central europene*. Editura Economica
- Dunning, John H. 1998. *Explaining international production*. Unwin Hyman, London
- Dunning, John H. 1993. *Multinational enterprises and the global economy*. Addison-Wesley Publishing Company, Suffolk
- Erdey László 2004. A működőtőke-áramlás a telephelyválasztás elméletének tükrében. *Közgazdasági Szemle*, LI. évf., 2004. május, 472–494.
- Hódi Bernadett 2004. A telephelyválasztás motivációs tényezői a gödöllői transznacionális vállalatoknál. *e-tudomány*, 2004/2. szám, 1–31.
- Hunya Gabor 2004. *FDI in South-East Europe in 2003-2004*. WIIW, Viena
- Hymer, S. H. 1976: *The International Operations of National Firms: a Study of Direct Foreign Investment*. Cambridge, MA: MIT Press, 1960, published 1976.
- Iacovoiu, Viorela–Angelescu 2007. *Investitiile straine directe in Romania*, A.S.E.
- Lutan, Iustina; Duhaneanu, Marcel, cond. st. 2006. *Investitiile straine directe de capital in contextul aderarii Romaniei la Uniunea Europeana*, Teza de doctorat, A.S.E.
- Medrega, Claudia 2008. *Industria, serviciile financiare si comertul au atras 80% din investitiile straine* *Ziarul Financiar*
- Suciu, Ecaterina Mariana; Romanu, Ion, cond. st. 2007. *Investitiile straine – un factor principal in relansarea economica a firmei*, A.S.E.
- Szanyi Miklós 1997. Elmélet és gyakorlat a nemzetközi működőtőke-áramlás vizsgálatában. *Közgazdasági Szemle*, XLIV. évf., 1997. június, 488–508.

Williamson, Oliver E. 2007. A tranzakciós költségek gazdaságtana: a szerződéses kapcsolatok irányítása. *Kormányzás, Közpénzügyek, Szabályozás*, II. évfolyam 2007. 2. sz., 235–255.

United Nations Conference On Trade And Development. World Investment Report 2006: FDI from Developing and Transition Economies: Implications For Development, New York and Geneva, 2006.

Evoluția Comerțului Exterior al României în perioada 1991-2004.

OECD Investment Policy Reviews Romania, OECD, Paris, 2005.

Soluii Imediate de Crestere a Investitiilor Straine Directe in Romania, Raport elaborat de Consiliul Investitorilor Straini, Aprilie 2006, Bucuresti, Romania

Office for Official Publications of the European Communities, 2008, Eurostat Pocketbooks: Key Figures on Europe 2007/08 edition

United Nations Conference on Trade and Development, International Investment Agreements: Key Issues, Volume I, United Nations, New York and Geneva, 2004

Karhusz Péter 2003. A telephelyválasztás elméleti keretrendszere. <http://www.sze.hu/~grosza/telephelyvalasztas.pdf>

Szanyi Miklós A nemzetközi tőke, az aktuális mumus természetrajza. <http://beszelo.c3.hu/97/12/szanyi.htm>

Ilie Serbanescu 2009. Investitiile straine din 2009. <http://www.bloombiz.ro/finante/investitiile-straine-ruptura-inevitabila-din-2009>

Bodoky Tamás 2009. Hitelválság. Mit hoztak a multik Magyarországnak. http://index.hu/gazdasag/hitelvalsag/2009/03/17/mit_hoztak_a_multik_magyarorszagnak_/

Lehet-e világgazdasági válság?

BOKROS LAJOS

A Romániai Magyar Közgazdász Társaság, a Szülőföld Alap támogatásával, Aradon, a Csiky Gergely Iskola csoportban rendezte meg „A vállalkozói kompetencia kialakítása és fejlesztésének módszertana” témájú képzést.

A képzés egyik előadója, Bokros Lajos, a budapesti Közép-európai Egyetem professzora, *Lehet-e világgazdasági válság?* címmel tartott előadást, melyben a jelenkori pénzügyi-gazdasági válság hazai és nemzetközi vonatkozásait elemezte. Az alábbiakban előadásának szerkesztett változatát közöljük, mert megítélésünk szerint a nemzetközi hírnévnek örvendő, a témát rendkívül alaposan ismerő Bokros Lajos által elmondottak szélesebb körű figyelmet érdemelnek.

Globális válság

A világgazdaság helyzete annyira átláthatatlan, hogy senki sem tudja pontosan megmondani, merre fognak elmozdulni az erővonalak. Ennek következtében a változások irányvonalát vagy mértékét sem lehet pontosan meghatározni. A világgazdaság működési módja annyira megváltozott, hogy a hagyományos értékeléseket nyugodtan el lehet felejteni.

A mostani világgazdaság válságának jellegzetessége az, hogy ez globális válság, amit háromszor is szeretnék aláhúzni azért, mert a világválságnak több olyan globalizációs megnyilvánulását látom, ahol a világ országainak, nemzetgazdaságának teljes összefonódása érezhető. Mint például egy évvel ezelőtt, amikor az Amerikai Egyesült Államok gazdasága kezdett megroggyanni és bizonyos pénzintézetek kezdtek tönkremenni, már látszott, hogy számolni kell az úgynevezett rossz hitelekkel, melyeket olyan adósoknak adtak, akik nyilvánvalóan hitelképtelenek, nem tudják azt visszafizetni. Fiataloknak mondom, hogy ezeket a változásokat felnagyítja a média is. Ha a *Washington Post*-ban vagy *The New-York Times* címlapján megjelennek olyan híryanagok, miszerint a bankok tele vannak rossz hitelekkel és veszteségekkel, akkor a tájékozatlan közvélemény nem tud különbséget tenni ilyen-olyan bank között. Azt fogja hinni, hogy az összes bank mérgezett hitelekkel és veszteségekkel van tele, ami önbeteljesülő próféciaként működik. Ettől kezdve tényleg romlani fog a hitelek minősége.

Ebben az időszakban Putyin orosz miniszterelnök olyan kijelentéseket tett, hogy lám-lám, az Egyesült Államok gazdasága nagyon rossz helyzetben van. Az az irigység és mohóság, ami nem jellemző az orosz emberre, jellemző az amerikaiakra. Ennek következtében, és ez a legfontosabb, őket a válság nem érinti. Ezt mondta a kínai mi-

niszterelnök is, Wen Jiabao, és még sokan mások, akik úgy gondolták, ez gyönyörű kifejezési formája lesz a legfejlettebb országok válságának, amelyek azonban az úgynevezett feltörekvő piacokat, a most éledő és gyorsan növekvő nemzetgazdaságokat és ezek közül is a legnagyobbakat, mint például Brazíliát, Kínát, Indiát, Oroszországot nem érinti.

Eltelt egy év, és láthatjuk, nincs olyan ország, melyet a válság ne érintett volna. Tehát a globális jelző azért indokolt, mert nem igaz az, amit egy évvel ezelőtt sokan úgy gondoltak, hogy le lehet választani egyes nemzetgazdaságokat, függetleníteni lehet attól a válságtól, ami kétségtelenül az Egyesült Államokból indult ki.

Az külön kérdés lesz majd, hogy például a romániai, mondjuk úgy, nehézségek, és a magyarországi ennél jóval súlyosabb válsághelyzet otthon lett kitalálva és otthon alakult ez a közeg, vagy begyűrűzött a határokon túlról. A válasz erre a kérdésre az lesz: „mind a kettő”. A lényeg a következő: nincs olyan ország a világgazdaságban, amely el tudná magát szigetelni ettől a világgazdasági válságtól, melynek a méretét viszont nem tudjuk egyelőre megnevezni, mert korántsem vagyunk a végénél.

Mérhetjük az eseményeket a 80 évvel ezelőtti nagy depresszióhoz, az 1929–1933-as világgazdasági válsághoz, ami egyébként nem volt világgazdasági válság. Hiányzott belőle a nemzetgazdaságokat sok szálon összefogó előremozgás összefonódása. A 80 évvel ezelőttil megkülönbözteti az, hogy most New Yorkban, Londonban, Párizsban, Budapesten, Bukarestben hasonló felkészültségű brókerek, ügynökök, befektetők, eladók, alkuszok, kereskedők, spekulánsok ülnek a képernyők előtt és látják örülten villogni a számokat. Abban a pillanatban elektronikus úton beadhatják ők is eladási megbízásukat, amitől nem csak Tokióban fog még jobban lemenni az árfolyam, hanem Párizsban, Londonban, New Yorkban is, ami viszont nem volt 80 évvel ezelőtt. Ez egész más dimenziója, más olvasata, metszete, más kifejlődési formája a válságnak.

A globalizációnak van egy olyan kifejeződési formája, amit az informatikai forradalom teremtett meg, világot körülvevő információáramlattal, ami gyakorlatilag olyan mértékben összezsugorította a világot, virtuálisan, szemléletesen, nem fizikailag, mintha mindannyian egy szobában ülnénk. Ha egy szobában ülünk, akkor ez azt jelenti, mindenkinek a mozdulata, szemrebbenése, tekintete, testbeszéde hat a többire. Ennek értelmében azok is a juhnyáj ösztönével együtt fognak tevékenykedni, ez pedig a mostani világválságot még jobban elmélyíti.

A harmadik nagyon fontos jelensége ennek a világválságnak az, hogy korábban soha nem látott tőke áramlik hihetetlen sebességgel egyik pillanatról a másikra a világgazdaság különböző gócpontjai között, melyek tönkretelhetnek náluk sokkal kisebb nemzetgazdaságokat is.

Tessék Izlandra gondolni! Mindenkinek feltűnt, hogy van ott valahol Észak-nyugat-Európában egy kis félsziget, alig 250 ezer lakossal, Norvégia szintű életszínvonalal. Hihetetlenül kis ország volt, benne három pénzügyintézet. Elkezdtek fiókokat,

leányvállalatokat nyitogatni szerte a világban, mely a pénzüintézetek érdekes cselekménye. Ahhoz, hogy igazán jövedelmet, profitot, nyereséget tudjanak termelni, jövedelmet kell termelni. A kapitalizmusban nagyon érdekes jelenség, hogy a profit a stagnáló gazdaságban, makroszinten nem jelentkezik. Következésképpen a növekedés iránti harcban ez a három pénzüintézet Nagy-Britanniában, Párizsban és rengeteg helyen nyitott fiókokat. Elkezdett betéteket gyűjteni. Semmi közülük nem volt már az izlandi nemzetgazdasághoz. Ezzel nem is lett volna baj, hiszen csak az Európai Unión belül rengeteg hasonló vállalat működik, azonban ezek az izlandi fiókok belekezdtek egy nagyon agresszív betétgyűjtésbe, ami azt jelentette, hogy kétszer magasabb kamatot ígértek, mint a leghíresebb svájci bankok. A fennmaradás feltétele, hogy a banknak versenyhelyzetben meg kell keresnie nemcsak az ígért magasabb kamatot, hanem a bankfiókok üzemeltetési költségeit is, sőt a tulajdonosok osztalékait is. Ha egy pénzüintézet magas betéti kamatot ígér, akkor azt csak úgy tudja fenntarthatóan működtetni hosszú távon, ha ezt az összeget meg lehet keresni. A pénzüintézetek között verseny van, nemcsak a betéti oldalon, hanem a hitel oldalon is. A hitelt felvevő, az esetek többségében, több bankban tájékozódik, hogy hol kapja a legolcsóbban azt a bizonyos hitelt. A pénzüintézetek, ilyen körülmények között, nyaklók nélkül nem emelhetik a hitelkamatokat, viszont van egy másik lehetőség, amikor olyan kockázatos üzletekbe mennek bele, ahol olyan magas kamat fölötti, szakszóval kifejezve, kockázati felárat vagy prémiumot határoznak meg, hogy azzal meg tudják keresni a még magasabb betéti kamatokot, és még nekik is maradjon megfelelő haszon. A kockázati felárban benne van az a szó, hogy kockázat. A kockázat vagy bejön, vagy nem jön be. Ha minél kockázatosabb vállalatoknak adnak hitelt, vagy más szavakkal: minél kevésbé hitelképes adósoknak adnak vagy rátukmálják a hitelt, a rizikó annál nagyobb.

A bank egy nagyon érdekes „állatfajta”: van egy nagyon erős késztetés, és ezt a verseny nem korlátozza eléggé, hogy a pénzüintézetek túlhitelizzék a gazdaságot. Ez eredményezi azt, hogy olyan adósoknak adnak hitelt, akiknek nem lenne szabad hitelt adni. Ez történt az amerikai pénzüintézetek esetében is. Az amerikai pénzüintézetek az elmúlt években mind jobban belekezdtek az ingatlanhitelezésbe. Amikor egy pénzüintézet hitelt ad, és azt nézi, hogy az a hitel milyen valószínűséggel lesz visszafizetve, akkor két dolgot tart szem előtt: A fölvevő maga mennyire fizetőképese? Vane munkája? Mennyit keres? Mivel hosszú lejáratú hitelekről van szó, lesz-e neki a jövőben is munkája, amiből a kamatot is fizeti, nemcsak az első két évben, hanem a teljes futamidő alatt? Vannak harminc éves hitelek is. Aki a hitelt felveszi húsz éves korában, az ötven évesen is fizet. Akarok venni egy kacsalábon forgó palotát, és nem akarok várni harminc évet, hogy majd akkor költözzem be. Ellenkezőleg, előre kívánom hozni a fogyasztásomat, ezért hitelből vásárolok, egész életemre eladósodok, nyögöm a törlesztés és kamatfizetés terheit.

Van egy másik tényező is, amit a bankok figyelembe vesznek akkor, amikor a hitel mértékét, nagyságát, futamidejét és kamatát kiszámítják. Az pedig a szóban forgó vagyontárgy értéke, amit a hitel fedezetéül fel szokás használni. A kérelmező fizetése is egyfajta fedezet. Azt is nézik, hogy a szóban forgó vagyontárgy, amire a hitelt fölveszem, várhatóan milyen értékváltozáson fog keresztül menni. Egy normális pénzügyintézet mindig több fedezeti értéket akar, mint amennyi a hitel értéke.

Az esetek többségében 100 ezer euró értékre a bank legjobb esetben 50 ezer euró hitelt ad. A pénzügyintézet csak akkora mértékű hitelt ad, amit a normális, folyó jövedelem maximum 30 százalékából törleszteni lehet. Az amerikai pénzügyintézetek itt követték el a legnagyobb hibákat. A pénzügyintézetek elkezdtek egy 100 ezer dollárt érő házra 120 ezer dollár hitelt adni. Miért? A hitelező arra gondolt: növekedni fognak az ingatlanárak, ami így is volt öt évig. A hiba ott történt, hogy nem gondoltak arra: ez a növekedés meg is állhat vagy visszaeshet. Voltak olyanok, akik ugyanarra a házra több hitelt is felvettek. Vettek egy másik házat, melyre szintén hitelt vettek fel, újabb és újabb hitelekkel vettek fel. Ez egy önmagát gerjesztő folyamattá vált. Az ellenben megmagyarázhatatlan, miért nem gondoltak arra, ennek egyszer vége lesz. Mentségként, egyes bankok védelmére elmondható, hogy nem gondolták, mi lesz a vége, mert ebben az esetben hosszú, húsz–harminc éves hitelekről beszélhetünk. Az ellenben nyilvánvaló, hogy ez a végtelenségig nem fog tartani.

Van a globalizációnak egy nagyon fontos szerepe. Ez az első alkalom a világgazdaság többézer éves történetében, hogy a világgazdaság minden egyes fontos régiója és régióközpontja részese a világgazdaság vérkeringésének, mind az áru, mind a szolgáltatások, mind a tőke áramoltatása vonatkozásában, ebben pedig élenjár Anglia és Kína. Azt megjegyezhetjük: Kína, az Kína. Az utóbbi időben minden évben meglátogattam Kínát.

A kínai gazdaság fejlődése valóban példanélküli a világgazdaság történetében. Nem csak abban a vonatkozásban, hogy páratlanul magas a növekedés üteme, hanem hosszú időn keresztül képes fenntartani azt. Több mint 10 százalékos a gazdasági növekedés, és ami még fontosabb, ez export által vezérelt növekedés volt.

A Kínai Kommunista Párt 1979-ben, harminc évvel ezelőtt, meghirdette az úgynevezett nyitás politikáját. Az ország tipikusan lassú kínai módra fejlődött és alakult ki. De a kínai események szempontjából ez a harminc év egy történelmi szemvillanás. Kína az egyetlen olyan birodalom a földkerekségen, ami többézer éves múltra visszatekintve ma is megvan. A többi nagy birodalmak mára már elporladtak, eltűntek, és a kínaiak ennek tudatában vannak. Saját magukat a világ közepének tartják, mert onnan ered minden. Kína közismerten többször eljutott egy kvázi világhatalom státus küszöbére. Valamilyen oknál fogva valamelyik császár azoban a bezárkózás mellett döntött, s elszigetelték az országot külföldtől, elsüllyesztették az összes óceánjáró hajót, bezárkóztak önmagukba. Ennek eredményeképpen a tizenkilencedik század második felében nem tudtak ellenállni a gyarmatosító hatalmak támadásainak.

A Kínai Kommunista Párt rájött arra, hogy világhatalmi szerephez csak úgy lehet jutni, ha a világgazdaságtól nem elzárkózik, hanem abba integrálódik, ezért Kína exportorientált növekedésű politikára lépett. Harminc év alatt eljutott egy olyan szintre, mikor azon vitatkoznak, hogy a harmadik vagy negyedik legnagyobb a GDP világában. Jelenleg az Egyesült Államok még legalább 10–15 évig őrzi első helyét, ami biztosnak is látszik, viszont Franciaországot, Nagy-Britanniát már elhagyta, és jelenleg legfeljebb Németország és Japán előzi meg. Ezt azért nem lehet tudni, mert a statisztikai rendszer Kínában még homályos.

Kínának a fejlődési rendszere, mint fejlődő rendszernek a felemelkedése, más jelenségeket takar. Egy olyan országról van szó, mely egy kommunista meggyőződésből és gazdasági struktúrából kapaszkodik fel és próbál beilleszkedni a világgazdaságba. Kína ezt nem tudta volna megtenni egy befelé forduló fejlődési modell eredményeképpen, hanem csak egy exportmodell eredményes felhasználásával tudta elérni.

Románia az utóbbi húsz év második periódusában többmilliárd euró értékű külföldi tőkét hozott be. Ezen alapul az új iparágak, új tevékenységek, új szakmák kialakulása, melynek következtében megnövekedett az export. Külföldi tőke behozatalára azért került sor, mert a belföldi tőke beavatkozási képessége elégtelen volt. A belföldi tőke azért elégtelen ma is, mert a lakosság, a társadalom fogyasztani, és nem megtakarítani akar. Ha én kerestem 100 eurót egy hónapban és abból elhasználok 100 eurót, akkor abból nem lehet takarékoskodni, megtakarításom nulla. Ha viszont ebből a 100 euróból minden hónapban megtakarítanék 10 eurót és azt beteszem a bankba, akkor ez a 10 minden hónapban szépen táplálhatná azt, amit úgy hívunk: belföldi megtakarítások. Ebből a forrásból lehetne beruházni, vállalkozókat támogatni, infrastruktúrát kiépíteni. Sajnos ez Magyarországra is jellemző, mert ha van 100 euró jövedelmünk, nem 100 eurót fogyasztunk el, hanem 110-et. Magyarul: a megtakarítás negatív, belső megtakarítások nincsenek, sőt a fogyasztások egy része külső behozattal fedezhető hitel. Logikus, hogy a vállalkozóknak a külföldről behozott kölcsön tőkéből, a működő tőkéből valósul meg a beruházása, befektetése, tehát külföldi megvalósítások rendszeres behozatalára szorulunk. Ekkor szoktuk mondani, a folyó kifizetési mérleg deficites.

Ami érdekes, hogy mindenik volt szocialista ország Albániától Észtországig, Romániától Lengyelországig negatív folyó fizetési mérleggel bír, tehát ezt a fajta külföldi megtakarítást használja fel. Csupán két ország képez kivételt: Oroszország és Kína. Oroszország olyan gazdag altalaji kincsekben, melyekből annyi jövedelem van, hogy ha nem lopják el csak a felét, még mindig pozitív a fizetési mérlege.

Kína teljesen más, mint Oroszország. Az egyszerű kínai ember, ha keres 100 eurót, ebből harminc eurót megtakarít, vagyis Kínában rendkívül magas a belső megtakarítási hajlandóság. Ennek következménye a magas belső megtakarítási és felhalmozási ráta. Kínának egy hatalmas méretű belső megtakarítási halmazra épülő élete

van, s mégis szerény. Hatezer éves kultúrája van, a hatalmas mennyiségű ember anyaga oly nagy, hogy bármennyire is látványos a gazdasági fejlődés, nem tud ennyi embert kiemelni a szegénységből és azt úgymond a középosztály színvonalára emelni. Ezzel a 30 százalékos megtakarítási hányaddal rendkívüli módon fejleszti az infrastruktúrát, az úthálózatot, a vasúthálózatot, a kikötőket, az energetikát, az iskolákat, épületek százait emelik naponta. Ezzel együtt naponta a 30-ból elköltenek mondjuk 20-at, ami egy 20 százalékos felhalmozási arány, és páratlan a világon: Európában például ez az arány 10 százalék alatt van. Kínában még mindig marad 10. Mi lesz azzal? Amerikai állampapírt vesznek belőle, melyet betesznek az amerikai pénzintézetekbe. Nem az egyszerű kínai ember, mert ő a pénzét a kínai bankba teszi be, az a kínai bank pedig amerikai kötvényt, értékpapírt vesz ezzel. A kiépített hálózatnak, a kommunikáció fejlettségének köszönhetően a kínai belső megtakarítások egy pillanat alatt átáramlanak a világ másik részébe.

Így állhat elő az a helyzet, hogy a kínai mezőgazdasági munkának a megtakarítása egy jól szituált amerikai farmer újabb házának a vásárlását finanszírozza. Ez megtörténhet fordítva is. Kína nagy, s így az a sok kicsi, amit egyenként megtakarítanak, összességében óriási nagyság. Ez a megtakarítási halmaz bekerült a világgazdaság vérkeringésébe, amely látszik is a bankrendszeren keresztül, ami hihetetlenül olcsóvá tette a hiteleket mindenhol, mivel a szabad piacon érvényesül a kereslet-kínálat törvénye. Gondoljuk el az egységes világgazdaságot a nemzetközi piacon. A nagy, világhírű bankoknak mindenütt van fiókvállalatuk, amelyek elektronikusan össze vannak kötve. Ennek következtében a tőkék ezermilliárd nagyságrendben áramlanak a világ egyik feléből a másik felébe, mindenütt nyomott hagyván a gazdasági életben. Ha ebből a magtakarítási halmazból sok van, s ha minden egyes más tényezőt változatlanul tekintünk, akkor olcsóbbá teszi a hiteleket.

Ez a hatalmas megtakarítás, ami Kínában keletkezett, lehetővé tette, hogy más országok jóval erejükön felül fogyasszanak. Az Egyesült Államokban jelentkező túlfogyasztás lehetetlen lett volna a kínai alulfogyasztás nélkül. Ez egy olyan globális tőkeáramlási kör, ami soha nem volt a világon ezelőtt. Több évtizeddel ezelőtti amerikai lapokat kézbe véve, megállapíthatjuk, Kína soha nem szerepelt bennük. Ma egymásnak adják a kilincset, ajánlva, hogy ezt vagy azt nyugodtan vegyék meg, mert 1,2 billiós deficitre készülünk, amit csak úgy tudunk megfinanszírozni, ha a kínai parasztok továbbra is takarékoskodnak.

Minden országnak vannak nemzetközi devizatartalékai, amelyek rövid távon mozgósíthatók – ebből 2000 milliárd dollár van Kínában. Kína a világ legnagyobb országa, a világ legnagyobb gazdasága, tehát a világ legnagyobb termelő potenciálja. Nem véletlen, hogy Kína megy vásárolni Dél-Afrikába, Latin-Amerikába, Ausztráliába. Mindenütt vásárolnak, mindent vesznek. Miért van ebből válság? Ez a kérdés.

Valahol érződik, meddig hajlandóak a kínaiak megvenni azokat az amerikai kincstárjegyeket. A kínaiakat tartva szem előtt, Kína rögzítette ezt az árfolyamot, Kíná-

ban ugyanis nincs szabad piac. Később viszont az amerikaiak ezt az árfolyamot lassan, óvatosan elkezdték emelni, az elmúlt két évben több mint 10 százalékot emelkedett, ellenben Kínának nem volt érdeke, hogy a saját nemzeti valutája az idegen valutához viszonyítva csökkenjen. Miért lenne érdeke egy országnak idegen devizatartalékot kiépítenie, ha annak az értéke minden nappal csökken. Erre akkor lenne szükség, ha nem lennének devizatartalékok és adósság lenne, azért, mert akkor az adósság csökkenne, az pedig igen jó volna. Tehát Kína nem érdekelt abban, hogy túlságosan gyorsan növekedjen a valutaárfolyam értéke, mert akkor neki vesztesége van a devizatartalékokon. Ha pedig vesztesége van a devizatartalékokon, akkor neki nem éri meg államközi részvényeket vásárolni. Ha a kínaiak valamilyen okból kifolyólag nem veszik meg az amerikai állampapírokat, a dollár összeomlik. A dollár árfolyama nagyon erős most, még az euróhoz képest is az, folyamatosan értékelődött föl az elmúlt jó néhány hónapban, annak ellenére, hogy az amerikai dollárkamatok szinte nullán vannak. Az egyik csatorna, amely egy visszacsatolási mechanizmus is, az éppen az árfolyamok alakulása. Egy olyan ország devizája, melynek hihetetlen külföldi devizatartalékok vannak, föl szokott erősödni. Egy olyan ország valutája, amelyik nettó adósságállománnyal rendelkezik, ráadásul minden szektort, nem csak a vállalatokat, de a lakosságot is tekintve, annak a valutája le szokott értékelődni. Következésképpen ez a mechanizmus hosszú távon nem fenntartható. Ez az egyik tényező, mely a válságot fokozza.

De legalább ilyen fontos az is, hogy maga a bankrendszer, amelyen keresztül a tőke áramlása az utóbbi időben megvalósult, s amelyen a tőke áramlása lebonyolítódott, mára tönkrement, nincs a piacon. A jelenlegi bankrendszer ma már nem működik megfelelően ahhoz, hogy ezt a tőkeáramlást végrehajtsa. A kapitalizmusnak mint rendszernek az egyik legnagyobb erénye, hogy mint rendszer nem tud tönkremenni, viszont egyes egyedei tönkre tudnak menni. Van államcsőd, vállalati csőd, egyéni csőd. Például az Egyesült Államokban mindenik csődfajtának kidolgozott jogi kategóriái, levezetési mechanizmusa van. A közvetítő mechanizmus, amit bankrendszernek hívunk, nem működött jól, ezeknek a vezetői nem voltak a helyzet magaslatán.

Van egy még fontosabb ok, ami valójában a válság harmadik oka. Pénzügyi rendszer fölött minden országban, így Romániában is, van egy úgynevezett szabályozási felügyeleti rendszer. Ez állam felügyelte szabályozási rendszer. A piacnak van egy önszabályozó rendszere, a bankrendszer. A tőzsdének köteles szabályoznia tagjai viselkedését, ami egy tudatosodott önszabályozás, tehát nem egy láthatatlan dolog. Emellett van állami felügyelet is, de van egy önszabályozás is, tehát mindennek saját magát kellene szabályoznia.

A média sokat foglalkozik a válsággal. Gyakran teszi fel a kérdést: Vajon mi a válság oka? Piaci vagy kormányzati kudarc. A piaci kudarc elsősorban és kizárólag, lehetne mondani, piacgazdaság jellegű mint olyan, de ha jobban tetszik: a kapitalizmus,

mint olyan. Válasz: vagy helyett, azt mondja: és. Van piaci kudarc abban az értelemben, hogy a pénzintézetek saját belső ösztönzési mechanizmusaira hagyatkozván, rosszul döntöttek. Vagy a rossz piaci sorozat, ami egy társadalmi ómen a társadalomfejlődés jövője szempontjából. Az, hogy az illetékesek hosszú időn keresztül büntetlenül így dönthettek, annak is a következménye, hogy ez a bizonyos szabályzati felügyeleti rendszer, vagyis a felügyeleti rendszer állami része nem működött megfelelően.

Az Egyesült Államokban van nyolc olyan szervezet, amelyik valamilyen szeletként szabályozza a pénzpiacot. Ezek sajnos nem működnek együtt. Ma már a világgglomeráció szerint fejlődik. A bankbiztosítás, tőzsdei ügyletek, nyugdíjpénztár, befektetések, tőzsdealkuszok tevékenységei általában egy tevékenységen belül vannak, nem külön szervezetekben, csoportokban. Ami azt jelenti, hogy az állami felügyeleti rendszer pont a lényegét nem értette meg, nemzetközi szabályozási rendszere nincs.

Tátott szájjal és lábhoz tett fegyverrel állunk a világgazdaság rövid fejlődése előtt. Ez az állami szabályozási rendszer fényévekkel el van maradva azoktól a követelményektől, amit ez a modern, integrált rendszer mindennek ellenére lényegében valós időben, az egyszerre rezdülő világgazdaságtól igényelne.

Kulcsszavak: világgazdasági válság, globalizáció, piacgazdaság, bankok szerepe, bankhitelek, globális pénzügyi piacok.

Az önismeret szerepe az oktatásban – Közgazdász tanárok továbbképzése, Arad –

KOVÁCS ZOLTÁN

Egy történet a kereskedő emberismereti képességének fontosságáról

Néhány évvel ezelőtt Tunéziában nyaraltunk. Egy felhősebb napon elhatároztuk, hogy vásárolni megyünk a bazárba: a feleségem szeretett volna egy ezüst karperecet venni magának. Be is taxiztunk Sousse medinájába, hamarosan rátaláltunk az ékszerészek sikátorára. Már is egy boltocskának a kínálatát néztük, és meg is pillantottuk a kívánt karperecet. A boltos beinvitált, és alkudni kezdtünk. Horribilis árról indult az alku, én viszont a másik véglet felől próbáltam megközelíteni az elfogadható árat. Mivel előzőleg a feleségem rámutatott a karperecre, 35 dinárnál alább nem sikerült eljutnunk. Ekkor arra szántam el magam, hogy elhagyom a boltot. Ez nagy sértésnek számított, a boltos meg is haragudott. Utánunk kiáltott, hogy ha meg is gondolnánk magunkat, akkor már 35 dinárért sem adná a karperecet. A feleségem csalódottan ballagott mellettem, mert nem remélte, hogy máshol is árulnak hasonló karperecet. De kicsivel később egy másik ékszerbolt fiatal gazdája invitált be minket udvariasan a boltjába. Mondanom sem kell, hogy ott ékeskedett a mi karperecünk is, de most már sikerült eltitkolni, hogy épp arra áhítozunk. Eleinte ismerkedő szavakat váltottunk, majd a nyaralásról, az országainkról beszéltünk. Végül néhány ékszer felől kezdtünk el érdeklődni, de nem konkrétan. Mellesleg a karperecünk is szóba került, a boltos meg is mérte mérlegen a súlyát, és „kiszámította” az árat, ami nagyjából az előző bolt indulási árával volt azonos. Mindenféle dologról beszéltünk, én óvatosságból semmilyen ajánlatot nem tettem, és közben a boltos az árat egyre alacsonyabbra szabta. Meg is kérdezte, hogy én nem ajánlok semmilyen árat? Azt válaszoltam, hogy én az általa felajánlott árnál jóval kisebb összegre gondoltam, amivel nem akartam megsérteni. Erre azt kérdezte tőlem, hogy én tanárember vagyok-e? Teljesen meglepődtem, honnan jöhetett rá? Utána még nagyobb meglepetéssel szolgált. Azt mondta, hogy mivel neki szimpatikus vagyok, és noha 30 dinárnál olcsóbban neki már nem kifizetődő a vásár, mégis felajánlja, hogy annyit adjak a karperecért, amennyit én akarok. Mivel a nagyvonalúság engem mindig meghat, olyannyira meghatódtam, hogy most én ajánlottam fel nagyvonalúan, hogy hajlandó vagyok annyit fizetni, amennyit kér. De ő komolyan gondolta, és ragaszkodott ahhoz, hogy én szabjam meg az árat. Így aztán megkérdeztem, hogy a 30 dinár megfelelne-e neki. Mivel igennel válaszolt, megkötöttük a vásárt, és elégedetten távoztunk a boltból.

Hazaérkezve, a repülőtéri útlevél-ellenőrzés során egy szót sem váltottak velünk, csupán az útleveleinket vizsgálták meg géppel, nagyítóval. Pedig egyszerűbb lett volna néhány szóval kiismerni bennünket. A kereskedő néhány mondat után tisztá-

ban volt a személyiséggel, foglalkozással, és megtalálta a módját annak, hogy kellemes vásári élményekkel, megelégedetten távozzam.

Önismeret és oktatás

Az önismeret személyiségünk megismerése. A tanár elsősorban önmaga alapos megismerésére kell törekedjen ahhoz, hogy képes legyen a tanulóit is megismerni. Másrésztől csak az önmenedzselésre képes tanár várhatja el tanulóitól azt, hogy az idejükkel, az erőforrásaikkal hatékonyan legyenek képesek gazdálkodni az eredményes és sikeres tanulás érdekében. A foglalkozások alkalmával az elméleti megalapozás mozzanatában szót ejtettünk az önismeretről, bizonyos képességek és tanulási stílusok felismeréséről, az önmenedzselésről, amelyek aztán a tanárnak és a tanulóknak egyaránt segítenek a sajátos kompetenciák kifejlesztésében. A műhelyfoglalkozás keretében sor került még néhány korszerű oktatási módszer gyakorlati alkalmazására is.

Az önismerettel kapcsolatos bölcsességek

Gnoti seauton (Ismerd meg önmagadat!) A delfoi jósdá felirata.

Annál, aki a legerősebb várat is beveszi, erősebb az, aki önmagát győzi le. (Egykori felirat a kolozsvári Szappan utcai ház falán)

Fata volentem ducunt, nolentem trahunt. (Seneca) Az erős akaratú embert a sors vezeti, a gyenge akaratút magával hurcolja.

Az igazi győzelem az, ha önmagát győzi le az ember. (Buddha)

Bis vincit, qui se vincit. (Publ. Syrus) Kétszeresen győz, ki önmagát győzi le.

Aki másokat legyőz, bátor; aki önmagát győzi le, hős! Aki másokat ismer, okos; aki önmagát ismeri, bölcs! ... (Tibeti tanítás)

Aki másokat győz le, hatalmas, aki önmagát győzi le erős. (Lao Ce)

Aki másokon győzedelmeskedik, valamiképpen bepiszkolódik, aki önmagát győzi le, megtisztul általa. (Örkény István)

Miért jó, ha ismerjük önmagunkat?

Önismeretünk birtokában meg tudjuk tervezni a jövőnket. Önismeretünk segít az énképünk kialakításában. Összehasonlíthatjuk az énképünket másoknak a rólunk alkotott képével. Könnyebben meg tudjuk ismerni embertársainkat. Tudatosan alakíthatunk a személyiségünkön, elősegítheti önfejlesztésünket.

A személyiség (néhány meghatározás)

1. A személyiség az emberi tevékenység révén alakuló és fejlődő pszichés képződmény, amely egyedi és sajátos.
 2. Az ember biológiai, lelki sajátosságait és társadalmi helyzetét foglalja egységbe.
 3. A személyiség a viselkedésnek, a gondolkodásnak és az érzelmeknek az a jel-
-

legzetes mintázata, amely meghatározza, hogy a személy hogyan alkalmazkodik a környezetéhez.

4. A személyiség jellemző tulajdonságainak viszonylag stabil szerveződése, a tulajdonságok olyan tartós készlete, amely meghatározza egyediségünket és megkülönböztet másoktól.

5. Személyiségünk meghatározza, hogyan reagálunk másokra, és hogyan lépünk velük interakcióba.

A személyiség (összetevői)

Leegyszerűsítve azt mondhatjuk, hogy a személyiséget a temperamentum, a jellem (alkat, akarat, magatartás) és a képességek alkotják.

A temperamentum v. vérmérséklet típusai (Hippokratész):

1. kolerikus – Lobbanékony: érzelmei gyorsan alakulnak ki, de tartósak.

Heves, felfokozott indulati életet él. Nehezen tűri, ha akaratát gátolják, ilyenkor ingerlékeny, támadó és erőszakos és durva is lehet. Felfogása lassúbb, mint a szangvinikusé, viszont megfigyelőképessége, gondolkodása alaposabb és pontosabb. Erősen kombinatív, figyelme a lényegre irányuló. Erős akaratú, céltudatos, érvényesülésre törekvő, lényegesen kitartóbb, mint a szangvinikus. Érzelmei a cselekvésben is megnyilvánulnak, gyakran elégedetlen. Gyakran elfogult, önfejű, makacs. A saját akaratát törvénynek tekinti.

2. melankolikus – Szomorú, búskomor: érzelmei igen lassan fejlődnek ki, de rendkívül tartósak.

Szomorúságra, bánatra, levertségre, pesszimizmusra hajlamos. Magatartásában félénk, visszahúzódó, zárkózott. Érzelmvilága kifinomult, differenciált és sérülékeny. Sokat foglalkozik önmagával, és sokszor érzi magát elesettnek, gyengének. Gyakori nála a kisebbségi érzés. Bár felfogása lassúbb, gondolkodása igen mély és alapos. Érdeklődése inkább elméleti irányú. Figyelme, emlékezete igen pontos, képzelete alkotó. Nem törekvő, nem képes gyors adaptációra, de kitartó és megbízható.

3. flegmatikus – Közönyös: érzelmeit, amelyek lassan fejlődnek ki, nem nyilvánítja ki.

Csendes, nyugodt, higgadt, túlságosan is kiegyensúlyozott. Közönyös, egykedvű, az érzelmeit alig mutatja ki. Érdeklődése nem sokoldalú, de alapos. Felfogásában, ítéletalkotásában tárgyilagos. Emlékezete, figyelme hiányos. Képzelete nem sokrétű, színes. Nem harcos, de teherbíró, szívós és kitartó. Nyugalmából, kényelemszereteteiből nehezen mozdítható ki.

4. szangvinikus – Bizakodó: gyors, de nem kitartó érzelmi reakciók.

Könnyen örül, lelkesedik, de könnyen le is lohad. Az érzelmeit mindig kimutatja. Az alaphangulata vidám. Élénk, mozgékony, közvetlen magatartású. Közlékeny, barátkozó, vidám. A megpróbáltatásokat könnyen viseli. Mindig új élményeket keres. Gyors felfogású, de felszínes. Gondolatai könnyen követik egymást, de ez gyakran a mélység rovására megy. Látszólag energikus, de nem állhatatos, nem kitartó, egye-

netlen munkavégzés. A nehézségeket nem az akaratával, hanem az ügyességével, leleményességével oldja meg. Ebben segíti gyors elhatározó/döntési képessége is. (Dr. Simon Péter nyomán)

A jellemvonások csoportosítása (Dr. Simon Péter nyomán)

A. *általános jellemvonások* (pl. becsületesség, fegyelmezettség, igazságszeretet, következetesség)

B. *másokkal szembeni magatartásunk* (pl. nyíltság, udvariasság, zárkózottság, figyelmetlenség)

C. *önmagunkhoz való viszony* (pl. szerénység, elbizakodottság, önzés)

D. *munkához való viszony* (pl. munkaszeretet, lelkiismeretesség, szorgalom, kezdeményezés, lustaság)

A képességek csoportosítása Baló A. (2006) nyomán:

A. Kognitív képességek

Megfigyelés (Információgyűjtés. Rendszerleírás. Kölcsönhatások követése. Eszközhasználat)

Mérés (Eszközhasználat. Mértékek alkalmazása. Mérési pontosság)

B. Intellektuális képességek

1. *Problémamegoldás* (Helyzetelemzés. Alternatív megoldások. A megoldás kiválasztása. Megvalósítás. Értékelés)

2. *Rendszerszemlélet* (Rendszervizsgálat. Rendszerazonosítás. Rendszerszerveződés)

3. *Alkotóképesség* (Elméletek alkotása. Módszerek alkotása. Tárgyak alkotása)

4. *Alternatíva állítása* (Megoldások áttekintése. Ítéletalkotás. Javaslat megalkotása)

5. *Kritikus gondolkodás* (Tudományos megismerés. Ellenőrizhetőség. Bizonyítás)

6. *Történetiség követése* (Folyamat szemlélet. Fejlődéstörténeti szemléletmód)

7. *Összehasonlítás, értékelés* (Azonosság megállapítása. Különbözőség feltárása. Elemzés. Prezentálás)

8. *Osztályozás* (Szelektálás. Kiválasztás. Besorolás)

9. *Rendszerezés* (Összefüggések feltárása. Rendszerleírás. Rendszerábrázolás)

10. *Modellalkotás* (Állapotleírás. Folyamatábrázolás. Indoklás)

11. *Lényegkiemelés* (Csoportosítás. Sorba rendezés. Lényegkiemelés)

12. *Analógiák* (Felismerés. Keresés. Kialakítás)

C. Kommunikációs képességek

1. *Szóbeliség* (Spontán előadás. Vita)

2. *Írásbeli munka* (Feljegyzés. Jegyzetelés. Vázlatkészítés)

3. *Képi feldolgozás* (Értelmezés. Átalakítás (szóbeli, írásbeli). Átalakítás (rajz, fotó, videó)

4. *Információkezelés* (Keresés. Rögzítés. Rendezés, rendszerezés. Feldolgozás)

5. *IKT alkalmazása* (Keresés (web). Letöltés. Szerkesztés)

6. *Írásbeli munka* (Forrásgyűjtés. Forráskritika. Forrásmínősítés)

7. *Kommunikációs értékelés* (Önértékelés. Társkommunikáció.)

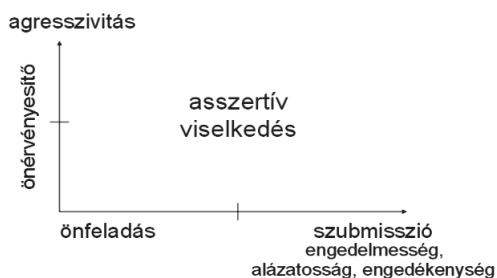
D. Szociális képességek (Önértékelés. Nyitottság. Empátia. Társas aktivitás. Önfejlesztés. Pozitív gondolkodás. Egészségtudatosság. Környezettudatosság. Társadalmi érzékenység. Etikai érzék. Felelősségérzet. Szervezőképesség. Esztétikai érzék stb.)

Önértékelés (Nyitottság. Empátia. Társas aktivitás. Önfejlesztés. Pozitív gondolkodás. Egészségtudatosság. Környezettudatosság. Társadalmi érzékenység. Etikai érzék. Felelősségérzet. Szervezőképesség. Esztétikai érzék stb.)

Az asszertív viselkedés ismérvei:

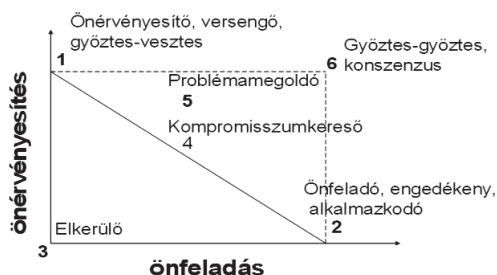
Nyílt, egyenes kommunikáció. Jogod van kimondani az igényedet, elvárásaidat, és méltányolod a másokét is. Jogod van nemet mondani. Ne magyarázkodj, érzelmeket kommunikálj, ne minősíts! Fejezz ki pozitív érzéseket és fogadd el azt másoktól! Én-te közléseket adj!)

Asszertivitás

Konfliktuskezelő stratégiák – az önérvényesítés – önfeladás dimenziójában (Fillee)
 Önérvényesítő (versengő). Önfeladó (alkalmazkodó). Elkerülő. Kompromisszumkereső. Problémamegoldó. Győztes-győztes (Az ábra Szekszárdi Júlia nyomán)

Konfliktuskezelő stratégiák

Önmenedzsment (Self management): *önsegítő, önellátás, gazdálkodás, vezetés, segélyezés, saját tervezés, tervezés stb.*

Segíts magadon, és a Jóisten is megsegít! (bencés apátok mondása)

A Jóisten megsegít, de a tarisznyádba nem tesz. (közmondás)

Az élet egyesek számára inkább problémákkal teli, másoknak – akiknek a problémamegoldás nem gond – kevésbé az. A legjobb, ha magunk tudunk a problémáinkra megoldást keresni. Ehhez ismerni kell a problémát, magunkat, kreatívoknak kell lennünk, és járatosnak kell lennünk a problémamegoldásban.

Kreatív gondolkodás és az intelligencia (Fisher, 2002)

A kreatív gondolkodás feltételezi a fluencia, flexibilitás, originalitás képességek meglétét.

„Az oktatás fő célja olyan embereket nevelni, akik képesek új dolgokat létrehozni, nem csupán megismételni azt, amit az előző nemzedékek már megtettek – olyan embereket, akik kreatívak és kíváncsiak. Az oktatás másik célja az, hogy olyan embereket neveljen, akik tudnak kritikusak lenni, az igazukat bizonyítani, és nem mindent fogadnak el, amit felkínálnak nekik.” (Jean Piaget)

Valaha elegendő volt a reprodukív tanulás. A jövőben innovatív tanulásra lesz szükség. Ezert a gyermekeket meg kell tanítanunk gondolkodni.

A jó iskolákat a szellemi kihívást jelentő tanítás jellemzi. A jó otthoni környezet is szellemi késztetést nyújt. Ám a TV, a videó, a számítógép és egyéb eszközök használata nem helyettesítheti a gondolkodást. Ezek csak eszközei lehetnek a tanulásnak.

A kreativitás az, amit a kreatív ember arra használ, hogy kreatív eredményt hozzon létre.

Kreativitás azoknak a képességeknek és annak a szemléletnek az együttese is, amely arra indít valakit, hogy kreatív gondolatokat, eszméket vagy képzeteket hozzon létre. Ennek az alkotási folyamatnak egyik eleme az intuíció, olyan esetleges kapcsolatok megteremtése, amelyek eredményt hoznak. Az intuíció és az összefüggésekben való gondolkodás az a képesség, amelynek révén minimális tény birtokában is helyes következtetésekhez juthatunk.

Albert Einstein gondolatai a kreativitással kapcsolatban: *„Hiszek az intuícióban és az inspirációban... Néha biztos vagyok benne, hogy helyes úton járok, anélkül, hogy okát tudnám adni... A képzelet fontosabb, mint a tudás. A tudás ugyanis behatárolt, míg a képzelet magában foglalja az egész világot.”*

Az intuíció és a kreativitás a tudatalattiból merítenek. Kétféle gondolkodási folyamat létezik, az akaratlagos, erőfeszítést igénylő és tudatos, valamint az automatikus, erőfeszítés nélküli és öntudatlan.

Az intelligencia fő jellegzetessége – minden megjelenési formájában – az, hogy kordában tartja az impulzivitást. Az intelligencia lényege az a képesség, amely lehetővé teszi különféle cselekvésmódok mérlegelését anélkül, hogy valóban alkalmaz-

nánk őket. A kreatív gondolkodás értéke, hogy lehetővé teszi a nyugalmas választást. Amit elveszítünk a lassúbb tempó által, azt megnyerjük a döntés minőségében. A kreativitás hozzásegíti az embert ahhoz, hogy áttörje a rögzült látásmód és a rögzült szokások korlátait, és az elmét új ötletek és lehetőségek felé fordítsa.

Kreatív (alkotó) gondolkodás	Kritikai (logikailag elemző) gondolkodás
felfedező	elemző
induktív	deduktív
hipotézisteremtő	hipotézisellenőrző
informális gondolkodás	formális gondolkodás
kalandozó gondolkodás	zárt gondolkodás (Barlett)
balkezes gondolkodás	jobbkezes gondolkodás (Bruner)
divergens gondolkodás	konvergens gondolkodás (Guilford)
elágazó gondolkodás	vertikális gondolkodás (de Bono)

Foglalkozások

1. Elvárásaink és aggályaink

Hármas csoportokban fogalmazzuk meg elvárásainkat és aggályainkat a napi tevékenységgel kapcsolatban. Az eredményeket kifüggesztjük és megbeszéljük.

2. Rajzos önismereti játék

Négy A4-es papírlapon, csak rajzos formában, mutassuk be, hogy

- Milyenek vagyunk? ILYEN VAGYOK.
- Milyenek szeretnénk lenni? ILYEN SZERETNÉK LENNI.
- Mit szeretünk? EZT SZERETEM.
- Mit nem szeretünk? EZT NEM SZERETEM.

Utána sorra bemutatjuk rajzainkat, magyarázatokkal kísérvé. A hallgatóság kérdéseket tehet fel minden bemutatásnál.

3. Társak jellemzése

Papírcetlikre felírjuk mindenkinek a nevét, majd kalapba dobjuk. Mindenki kihúzza egy cetlit a kalapból, és leírja a kihúzott személy jellemzését. Majd a cetlik visszakerülnek a kalapba. Sorra felolvassák a cetlikre írt jellemzéseket, és mindenkinek rá kellene jönnie a saját jellemzésére.

4. A 6-3-5 módszer (brainwriting). Hat tanulókból álló csoport három kérdésről fogalmazza meg írásban a véleményét, majd a lapját körbe továbbadja csoporttársainak. Mindenki elolvassa a lapon található véleményeket, majd mindegyik alá beírja a maga – adott esetben módosított – véleményét. Végül – öt lépés után – minden

tanulóhoz visszajut a lapja, rajta a sajátján kívül további öt véleménnyel. Megbeszélések után kialakíthatnak egy közös álláspontot is, de ez nem kötelező!

5. A poszter-módszer

Négyes csoportokban mutassunk be poszteren közgazdasági fogalmak tanításához egy általunk ismert érdekes módszert!

6. Kilépőcédulák

Egy papírlapra név nélkül írják le, mi volt a legérdekesebb tanult dolog a foglalkozás során, fogalmazzanak meg egy kérdést az előadóhoz, és írják le a benyomásaikat, érzéseiket, vagy adjanak tanácsot, tegyenek javaslatot.

Kulcsszavak: önismeret, megismerés, személyiség, temperamentum, karakter, konfliktuskezelés, önmegjelenítés, önmenedzselés, intelligencia, brainwriting, poszter-módszer.

Irodalomjegyzék

Fisher, Robert. 2002. *Hogyan tanítsuk gyermekeinket gondolkodni?* Műszaki könyvkiadó, Budapest

*** *Önismeret és személyiségfejlesztés.* Segédkönyv. Skandi-Wald Könyvkiadó, Budapest

Szekszárdi Júlia 2008. *Új utak és módok.* Gyakorlatok a konfliktuskezelés tanításához és tanulásához. Dinasztia Tankönyvkiadó, Budapest

Napoleon Hill 2007. *Gondolkozz és gazdagodj!* Bagolyvár kiadó, Budapest

Kovács Zoltán szerk. 2007. *Neveléstudományi kérdések.* Szöveggyűjtemény. Kolozsvári Egyetemi Kiadó, Kolozsvár

Újdonságok a gazdasági és pénzügyi jogszabályozásban – LXIX. rész

PÁSZTOR CSABA

A *Hivatalos Közlöny* I. részének 2009/36–2009/174. számaiban megjelent gazdasági, pénzügyi újdonságok a következő témaköröket ölelik fel:

1. adózás, adóbevallás;
2. állóeszközök amortizációja, felértékelése;
3. munkabérszerződések, munkabérre befizetendő összegek;
4. vám, áfa, luxusadó, pénzmosás, nyereségadó;
5. privatizáció, kedvezmények kis- és középvállalatok részére, mezőgazdasági pénzkiegyenlítések, tőzsdepiaci normák;
6. pénzügyi auditálás, könyvvizsgálás;
7. nyugdíjak, ösztöndíjak;
8. könyvviteli normák, hitelszövetkezetek működése;
9. ingatlanok és földterületek visszaigénylése, tűzoltósági kötelezettségek, fiskális kasszagép használata;
10. külföldi utazás, helységnevek, fogyasztóvédelem, kereskedelmi társaságok bejegyzése.

1.1. A fiskális adóügynökség elnökének a 2009/67-es sz. rendelete (2009/60-as sz. H. K.) megváltoztatja és kibővíti a 2008/819-es sz. rendeletét, szabályozván a nem tevékeny adófizetők nyilvántartásba való beiktatásának jogi procedúráját és az erre használandó típusnyomtatványokat.

1.2. A fiskális adóügynökség elnökének a 2009/92-es sz. rendelete (2009/61-es sz. H. K.) hatályon kívül helyezi a 2008/192-es sz. sürgősségi kormányrendelet 1-es sz. cikkelyének azon pontját (2008/888-as sz. H. K.), amely fiskális kedvezményeket írt elő a gazdaság és a munkahelyek számának növelése céljából.

1.3. A fiskális adóügynökség elnökének a 2009/93-as sz. rendelete szerint (2009/61-es sz. H. K.) a mezőgazdasági tevékenységekből származó jövedelmekre kirótt adót a 20.47.01.01-es sz. egységes számlára, az állami költségvetésbe kell befizetni, a 2003/571-es sz. adótörvény 74(4)-es és 93-as sz. cikkelyei alapján.

1.4. A 2009/18-as sz. törvény tartalmazza az állami költségvetési törvényt a 2009-es évre (2009/121-es sz. H. K.).

1.5. A 2009/19-es sz. törvény tartalmazza az állami szociális biztosítási törvényt a 2009-es évre (2009/122-es sz. H. K.). A törvény alapján a nyugdíjpont értéke 2009.04.01-től 718,4 lej és 2009.10.01-től 732,8 lej. A nyugdíjalapba befizetendő összeg normális munkakörülmények esetén 31,3%, amelyből az alkalmazottak a fizetés 10,5%-át, a munkáltatók pedig 20,8%-át fizetik be (2009.02.01-től). A munka-

nélküli alapba pedig 0,5%-0,5%-ot fizet az alkalmazott és a munkáltató egyaránt. A munkavédelmi alapba 0,15%-tól 0,85%-ig terjedő összeget fizet a munkáltató, alaptevékenysége függvényében.

1.6. A 2009/192-es sz. kormányhatározat (2009/143-as sz. H. K.) megváltoztatja és kibővíti a 2003/571-es sz. adótvény alkalmazására vonatkozó módszertani normáit a 2004/44-es sz. kormányhatározat VII., a luxusadóval kapcsolatos alcímét illetően.

3.1. A 2009/50-es sz. kormányhatározat (2009/63-as sz. H. K.) megváltoztatja és kibővíti a munkabalesetek elkerülésére vonatkozó szabályozást, amely szerint a befizetők a fizetési alapra 0,15-től 0,85%-ig terjedően kötelesek adózni.

3.2. A munkaügyi, család- és a szociális védelmi miniszter 2009/161-es sz. rendelete (2009/95-ös sz. H. K.) az ebédjegyek egyéni értékét 8,48 lejben állapítja meg 2009 első félévére.

3.3. A 2009/8-as sz. sürgősségi kormányrendelet (2009/110-es sz. H. K.) szabályozza a vakációs jegyek kézbesítését. Ezek értéke profitadó-mentes és munkabéradót sem kell fizetni rá, ha nem haladja meg az évi hat minimum bruttó bér összegét. Az értékük 10, 20, 30, 40 és 50 lej lehet. A 2009/215-ös sz. kormányhatározat (2009/145-ös sz. H. K.) tartalmazza az alkalmazására vonatkozó módszertani normákat.

6.1. Az adótanácsadók testületének a 2-es sz. határozata (2009/61-es sz. H. K.) a vizsgadíj értékét 500 lejben állapítja meg 2009.01.01-től.

6.2. Az adótanácsadók testületének a 3-as sz. határozata (2009/61-es sz. H. K.) szabályozza a 2009-re való egységes tagdíj összegét és befizetési határidejét, valamint a 2008-as évre forgalom szerint számított összeg mínusz az adótanácsadók együttműködési értékét.

6.3. A könyvvizsgálók és a hiteles könyvelők testületének a 09/144-es sz. határozata (2009/87-es sz. H. K.) szabályozza a jelenlegi alkalmazandó honoráriumok szintjeit.

6.4. Az adótanácsadók testületének a 4-es sz. határozata (2009/92-es H. K.) előírja az adótanácsadói minősítés megszervezését a 2009. márciusi szesszióban.

7.1. A munkaügyi, családi és szociális védelmi miniszter 2009/23-as sz. rendelete (2009/39-es sz. H. K.) meghatározza a bölcsődei jegyek értékét, a 2006/1.317-es kormányhatározat alapján: a 2009-es év első félévében 350 lej lesz, amelyet februárral kezdődően alkalmazhatnak.

7.2. Az országos magánnyugdíjrendszer 2009/3-as sz. határozata (2009/82-es sz. H. K.) szabályozza a magánnyugdíjalap beruházásokra való felhasználására vonatkozó engedményt.

7.4. A 2009/6-os sz. sürgősségi kormányrendelet (2009/107-es sz. H. K.) a szociális nyugdíj minimumát szabályozza, és 2009. április 1-től 300 lej, 2009. október 1-től pedig 350 lej értékben határozza meg.

8.1. A 2009/105-ös sz. kormányhatározat (2009/105-ös sz. H. K.) hatályon kívül helyezi az 1997/831-es sz. kormányhatározatot a pénzügyben és könyvvitelben használt típusnyomtatványokat illetően.

8.2. A Román Nemzeti Bank 2009/3-as és 4-es sz. technikai normái (2009/114-es sz. H. K.) megváltoztatják a 2008/4-es és 5-ös sz. normáit a csekk és az utalási utasítás („bilet la ordin”) használatát illetően.

9.1. A földterületek feljavítására vonatkozó (2009/88-as sz. H. K.) 2004/138-as sz. törvény újraközlésre kerül, tartalmazván a nyomtatványok saját költségvetési cikelyeit.

10.1. A környezetvédelmi miniszter 2009/89-es sz. rendelete jóváhagyja a 2008/217-es sz. sürgősségi kormányrendelet alkalmazására vonatkozó módszertani normákat a 2009-es éves, az autópark régi autók leadásával történő felújítási folyamatát illetően, 3800 lejes érvényes vásárlási árral.

10.2. A 2009/185-ös sz. kormányhatározat megváltoztatja a 2008/322-es sz. kormányhatározatnak 8 (2) cikkelyét, amely szerint a tevékenységi szakkódokat a CAEN rendszer változásai alapján 2010.03.01-ig lehet ingyen változtatni.

10.3. A 2009/18-as sz. sürgősségi kormányrendelet (2009/155-ös sz. H. K.) a tömbházak hőszigetelésének feltételeit és finanszírozását tartalmazza: a lakók 20%-ot kell álljanak, míg az állami költségvetés 50%-ot, a helyi költségvetés pedig 30%-ot áll majd.

Fontosabb gazdasági események

Foglalkoztatási figyelő

A brüsszeli székhellyel működő Európai Bizottság példaadó figyelemmel követi az európai uniós munkapiacot, amely megfigyelésük szerint hónapról hónapra romlik. A testület jelezte, hogy ezek után havi rendszerességgel adja ki foglalkoztatási figyelőjét. A foglalkoztatási figyelő legújabb számában emlékeztet arra, hogy legutóbbi általános gazdasági előrejelzésében a bizottság uniós összesítésben 3,5 millió munkahely elvesztését, azaz 1,6 százalékos foglalkoztatási hanyatlást valószínűsített, az átlagos munkanélküliség pedig a jövő év végére várakozása szerint 2,5 százalékponttal nő, azaz megközelíti majd a 10 százalékot. Decemberben átlagosan 7,4 százalékos volt az átlagos munkanélküliség az EU-ban, az EU statisztikai hivatalának legutóbbi összesítése szerint. Bár a munkapiac hagyományosan lassan reagál az általános gazdasági helyzetre, a fáziskésés immár véget ért, és a következő hónapokban további éles visszaesés várható, amit az üzleti és fogyasztói bizalom csökkenése is egyértelművé tesz.

A bizottság szerint a válságjelenségek eddig, az elmúlt hónapokban bejelentett munkahely-megszűnések alapján, a gép- és autóipart, a pénzügyi szolgáltatások ágazatát, a közlekedést és egyes logisztikai szektorokat érintették legmélyebben. Októbertől január végéig ezekben az ágazatokban több mint 100 ezer munkahely felszámolását döntötték el az EU-ban. A kiadvány úgy értékelte, hogy elsőként a fiatal dolgozók, illetve az időszakos munkavállalók körét sújtotta legjobban a válság. A legnehezebb helyzetbe kerülők között lesznek azonban várhatóan a legidősebb dolgozók, a külföldiek és az alacsony jövedelmű háztartások is. Utóbbiak problémáit súlyosbítja, hogy a tavalyi második félévben jelentősen nőttek az élelmiszerárak, a lakhatási, valamint az energiaköltségek – áll a dokumentumban.

Válság

A hazai gazdasági elemzők sötétebbnek tartják az ország gazdaságának ideai kilátásait, mint az ország kormánya, így kétszer nagyobb munkanélküliséget és államháztartási hiányt jósolnak, mint ami az ideai költségvetés-tervezetben szerepel. A Román Akadémiai Társaság elnevezésű civil szervezet gazdasági elemzők véleménye alapján jelentést készített a román gazdaság ideai buktatóiról. A jelentés szerint az idén a munkanélküliség eléri a 7 százalékot. A kormány az ideai költségvetés tervezetében csak 3,5 százalékos munkanélküliséggel számol. Hasonlóan borúlátók a gazdasági elemzők az államháztartási hiány tekintetében is. Úgy vélik, hogy a kormány képtelen lesz 4,4 százalék alá szorítani a deficitet, míg a kormány a GDP 2 százalékának megfelelő hiányt tűzött ki célul. Az elemzők a gazdaság növekedését illetően

is szkeptikusak, szerintük az idén csak 0,7 százalékkal bővül a gazdaság. Ezzel szemben a kormány 2 százalékos GDP-gyapodásra számít.

A Világbank javaslata

A Világbank azt javasolja a román hatóságoknak, rövid távon korlátozzák a bérek emelését, függesszék fel az alkalmazásokat, és készítsenek el egy több évre érvényes tervet a bérpótlékok eltörléséről, rámutatva, hogy a koherens bérstratégia hiánya miatt a szakszervezeteknek szélsőséges követeléseik vannak. A román hatóságok számára elkészített jelentésben a Világbank rámutat, hogy a koherens bérstratégia hiánya az állami intézményekben oda vezetett, hogy a szakszervezeteknek szélsőséges követeléseik legyenek, hogy méltánytalan kiegyenlítések létezzenek, és torzítások keletkeznek a munkaerőpiacon. Románia költségvetésének fontos része az alkalmazottakkal járó költségekre megy rá, és ez emelkedőben van. 2005-től 2007-ig 73 százalékkal emelkedtek meg ezek a költségek, míg a nemzeti össztermék csupán 40 százalékkal nőtt az említett időszakban. A költségek emelése részben az állások száma növekedésének köszönhető, de nagyrészt a nagy béremeléseknek is. Az intézmény szakemberei megjegyzik, hogy a bérpótlékoknak aránytalanul nagy értéke van a közintézményekben dolgozók összjövedelmében. Ez az arány nagyobb, mint az EU többi országában, és kihat az átláthatóságra. Ezenkívül azt a pénzt, amelyet a megszerzett tapasztalat nyomán kap az alkalmazott, nem egyeztetik össze a hatékonysággal is. A Világbank azt javasolja a román hatóságoknak, rövid távon korlátozza a bérek emelését, függessze fel az alkalmazásokat, hozzon létre egy irodát, amely a közigazgatás reformját koordinálja. Közép távra felhasználandó intézkedéseket is javasol a Világbank a román hatóságoknak, többek között azt, hogy készítsenek el egy több évre érvényes tervet a bérpótlékok eltörléséről.

Leépítések

A román országos foglalkoztatási ügynökség (ANOFM) legújabb adataiból kiderül: Óriási leépítések lesznek Romániában áprilisig, mikor is csaknem 58 ezer ember válik munkanélkülivé az év első három hónapjában. A munkaadók előrejelzése szerint az említett időszakban összesen 57 760 dolgozó fogja elveszíteni munkahelyét. A legnagyobb mértékű – 53 073 embert érintő – leépítés a magánvállalatoknál várható, 3639 alkalmazottat az állami szférából bocsátanak el, 1048 embertől pedig az állami és magántőkével egyaránt rendelkező, vegyes tulajdonú cégeknél válnak meg. Azt is megtudhattuk, hogy jelentős létszámleépítésre készül az osztrák OMV tulajdonában lévő Petrom, amely háromezer dolgozóját – összes alkalmazottjának mintegy tíz százalékát – készül leépíteni. Ezt a lépést a szakszervezetekkel egyeztetve hozza meg, az elbocsátandók 15 hónapnak megfelelő átlagbért kapnak végkielégí-

tésként. A Petrom öt évvel ezelőtti privatizálása idején több mint 50 ezer alkalmazottal rendelkezett, a magánosítási szerződés értelmében 2005-re ezek számát 44 236-ra kellett csökkentenie, 2008-ra pedig 24 753-ra kellett leszorítania a létszámot. A mostani leépítést a cég nem a gazdasági válságra hivatkozva hajtja végre, hanem az előre betervezett létszámcsökkentési programjának keretében.

Kolozsvári szállodai adatok

A Kolozsvári Szállodatulajdonosok Egyesületének egyik fő célja a szállodákra kiszabott adók arányának csökkentése, ugyanakkor a helyi hatóságokkal való minél jobb, gyümölcsözőbb együttműködés is. Az apolitikus érdekképviselői szervezet a helyi, megyei és központi hatóságokkal együttműködve fel szeretné lendíteni Kolozsvár turizmusát. Ennek érdekében felveszik a kapcsolatot a helyi és megyei tanáccsal, valamint a pénzügyminisztérium, turisztikai minisztérium és a kis- és középvállalkozókért felelős minisztérium szakembereivel, hogy egyezséget kössenek a város igazi turisztikai értékeinek fenntartható fejlesztése érdekében. Ugyanakkor el szeretnék érni, hogy nagyobb hangsúlyt fektessenek a vendéglátó-ipari szakemberképzésre kurzusok, továbbképzések szervezésével. A szállodákra kirótt adókat a helyi tanács évente állapítja meg, amelynek értéke a nettó elszállásolási árak függvényében 0,5–5 százalék között változhat, a kolozsvári szállodatulajdonosoknak pedig a legnagyobb kiszabható adószázalékot kell kifizetniük minden évben. Ezt szeretnék megváltoztatni. A szállodatulajdonosok kritizálták a városvezetés rendezvényszervezési stratégiáját is. Elmondták: a városban nincs különböző rendezvényekre alapozó turizmus. Hiányoznak a nagyszabású koncertek, különböző jellegű rendezvények, amelyek idecsalogatnák a látogatókat a városba, holott Kolozsvár képes ilyen események befogadására. Fájlták a városban létező szupermarketek serénykedését a szórakoztatóiparban. A bemutatkozó sajtótájékoztatón elmondták: a szállodák után fizetett adó összege 2008-ban megközelítette a 3 millió lejt, ami számításaik szerint a második legnagyobb hozzájárulást jelentette a helyi költségvetéshez. Viszont ebből a városvezetés nem sokat fordított a város népszerűsítésére. Ezen szeretnének érdekképviselői szervezetbe tömörülve változtatni. A Kolozsvári Szállodatulajdonosok Egyesületének tagjai szállodáikban 654 szobában 1288 vendéget tudnak elszállásolni. Alkalmazottainak száma 505. 2008-ban 26 millió lejnél nagyobb forgalmat bonyolítottak le, és közel 1,3 millió lejnyi illetéket fizettek ki szállodaadóra, további 780 ezer lejt pedig ingatlanadóra. A Kolozsvári Statisztikai Hivatal adatai szerint tavaly közel 400 ezren látogattak a megyébe, ebből 324 ezer román állampolgárságú, 68 ezer pedig külföldi turista volt.

OTP Bank Romania

Az OTP romániai részlege, az OTP Bank Romania ebben az évben a bejelentések szerint öt százalékkal csökkenti létszámát. Ennek ellenére öt új fiókot nyitnak. Diósi László, a részleg vezérigazgatója a Bukarestben megjelenő *Business Standard* című román gazdasági szaklapnak adott nyilatkozatában kijelenti: „A létszámcsökkentést a nehéz gazdasági helyzettel indokolta. A jövő évre elképzelt stratégiai változtatások és egyes tevékenységek központosítása miatt lesz kevesebb állás. Az OTP Bank Romániának 105 fiókban 1100 alkalmazottja van jelenleg. A bérekről-fizetésekről konkrétan nem szólt, csak megemlítette: Romániában a bankoknál és más pénzügyi szolgáltatóknál általában a fizetések befagyasztása várható a mostani szinten, és csak egyes dolgozók illetménye növekedhet a teljesítményük alapján. Elmondta, hogy szeptember óta a romániai banki és pénzügyi szolgáltatói környezet „180 fokos fordulatot tett”: addig jelentősen nőtt a foglalkoztatás az ágazatban, és a dolgozók „bízta karrierjük gyors fejlődésében”. Most a létszám általános csökkenése várható a szektorban, mondta Diósi. Az OTP Bank Romániánál idén hét százalékkal emelkedtek a munkaköltségek, tette hozzá. Az eredetileg főleg vállalkozói ügyfelekre fókuszáló román RoBank és leányvállalata, a Robinv S.A., 2004. július 30-án került be az OTP Csoportba, majd 2005. februárban keresztelték át OTP Bank Romaniára. Az OTP eredetileg 47,5 millió dollárért vásárolta meg a román csoportot, és azóta több tőkeemelését hajtott végre. Felvásárlása óta első ízben az idei harmadik negyedévben profitot ért el a romániai részleg: adózott eredménye 931 millió forintnak felelt meg, a második negyedévi, 1,095 milliárd forintnak megfelelő nettó veszteség után. Az első kilenc hónapban a nettó vesztesége 273 millió forintra csökkent az egy évvel korábbi 2,197 milliárdhoz képest.

Borúlátó előrejelzések

A Nemzetközi Munkaügyi Szervezet (ILO) becslése szerint ez évben Ázsiában legkevesebb 7,2 millióval, legrosszabb esetben 22,3 millióval emelkedik a munkanélküliek száma tavalyhoz képest. Az előrejelzésben szereplő enyhe forgatókönyv szerint idén mintegy 97 millióan lesznek munka nélkül Ázsiában, ezzel a földrészen a munkanélküliség 5,1 százalékra nő a 2008-as 4,8 százalékról. A borúlátóbb előrejelzés szerint a munkanélküliek száma akár a 113 milliót is elérheti, ez pedig 22,3 millióval lenne több, mint 2008-ban.

Építőipari Vásár

Az Expo Transilvania Rt. kiállítási csarnokaiban megtartották a XVIII. Ambient Construct Nemzetközi Építőipari Vásárt, ami egyébként az egyik leglátogatottabb, legnagyobb érdeklődésre tartó vásárok egyike, azaz nagyságrendben, országos viszonylatban Bukarest után a második. 5500 négyzetméteren 130 hazai, továbbá magyar, német, francia, osztrák, olasz, lengyel és szlovák vállalat állította ki termékeit

és kínálja szolgáltatásait. A lengyel és szlovák bukaresti nagykövetségnek külön standja volt. A 2009-es rendezvénynek a profilha a civil és ipari építkezések támogatása, utak és hidak építése, az építkezések külső és belső finiszlása alkalmával használt gépek és felszerelések, valamint a legújabb építkezési anyagok bemutatása. A szakma legrangosabb erdélyi rendezvényének idei érdekessége, hogy a vásárnapok utolsó délutánján a látogatók között a következő nyereményeket sorsolták ki: egy 165 liter térfogatú betonkeverőt (fődíj), egy 85 literes talicskát, egy 750W-os fúrógépet, egy habarcskeverő gépet és egy vakolókanál-készletet. Premierszámba ment az is, hogy három arra érdemes kiállítónak a szervezők ingyenes kiállítóhelyet biztosítanak a jövő évi Nemzetközi Építőipari Vásáron.

Mi szükséges a sikeres élethez és a termelékenységhez?

Többek között olyan kulcskompetenciák, mint a kooperációs vagy a konfliktusok kezelésének és megoldásának képessége. A tanulás megtanulása, a kulturális tudatosság és a vállalkozói készség is azok közé az alapkompentenciák közé tartozik, amelyek szükségesek a hétköznapi életben való boldoguláshoz. Meghatározásában a kompetencia az a képesség, hogy az egyén meg tudjon felelni az elvárásoknak és sikeresen meg tudjon oldani feladatokat. Azokat tekintik kulcskompetenciáknak, melyek valamennyi egyén számára szükségesek és hasznosak, melyek lehetővé teszik, hogy az egyén sikerrel integrálódjon a társadalomba. Mivel a gazdasági, társadalmi körülmények folyamatosan változnak, a kulcskompetenciáknak azt is lehetővé kell tenniük az egyének számára, hogy folyamatosan megújítsák ismereteiket és készségeiket, és lépést tudjanak tartani a változtatásokkal. Ez szükséges ugyanis az önálló, céltudatos, felelősségteljes és sikeres élethez.

A 21. század jellemzője: tudás + információ = hatalom + erkölcs.

A jól képzett szakemberek hatékony munkája a középiskolai oktatásban, az ismeretek átadásában csak akkor lehet eredményes, ha az oktató minél többoldalúan képzett. Hogyan alakíthatunk ki a gazdasági életben jól tájékozódó, helyes döntéseket hozó, cselekvő személyiségeket? Az erre a kérdésre adandó válasz rendkívül bonyolult. Ezért fontos, hogy a gazdasági kérdéseket tanító tanár minél jobban elmélyítse elméleti és módszertani tudását, hisz így lehetővé válik, hogy, életközébe hozva a gazdasági ismereteket, minél jobban hozzájáruljon a gazdasági kompetencia kialakításához.

Ebből a megfontolásból kiindulva Aradon, 2009. március 6–8. között szervezte meg a Romániai Magyar Közgazdász Társaság azt a képzést, melynek címe: *A gazdasági kompetencia kialakítása és fejlesztésének módszertana*. A képzésen Bokros Lajos professzor a jelenkori pénzügyi-gazdasági válság hazai és nemzetközi vonatkozásait elemezte. Az ismeretek segíti a tanárokat, hogy életközébe hozzák a válság

lényegével kapcsolatos információkat, a megoldásokat. A helyzetelemzések, esettanulmányok, válságterv, a kommunikációs helyzetgyakorlatok, sajátos esettanulmányok bemutatása a módszertani tudás elmélyítéséhez járulnak hozzá. Ezek birtoklása lehetővé teszik a hatékonyabb oktatás megvalósítását a különböző gazdasági tantárgyak esetében. Az új kommunikációs technikák alkalmazása az oktatási, nevelési munkában hozzájárul a tanulók prezentációs képességének a fejlesztéséhez.

Banki veszteség

Az Egyesült Királyságban minden idők legnagyobb – több mint 24 milliárd fontos – veszteségével zárta a tavalyi évet a Royal Bank of Scotland. A szigetország ötödik legnagyobb pénzügyi intézetének elnöke a pénzügyi válsággal indokolta a gazdaságtörténeti veszteséget. A bank részvényei 26 százalékkal drágultak a londoni tőzsdén arra a hírre, hogy 325 milliárd fontnyi eszközt garantál az állam. Ezért a bank elsőbbségi részvényekkel fizet, akárcsak a 13 milliárd fontos tőkeemelésért. A brit állam még mindig 68 százalékos részesedéssel rendelkezik a bankban.

Új szekcióval bővült

A kolozsvári Lucian Blaga Központi Egyetemi Könyvtár új szekcióval bővült. Az épület második emeletén ünnepélyes keretek között megnyitották a Kortárs Társadalomtudományi Könyvtár részleget, mely a tervek szerint 40 000 kötetre fog gyarapodni. A megjelenteket Doru Radosav, a könyvtár igazgatója köszöntötte. Majd elmondta, hogy az alapításra vonatkozó, 2008. szeptember 10-én hozott döntésében a Babeş–Bolyai Tudományegyetem vezetősége egy minden szempontból korszerű, neves külföldi kiadóknál megjelent kiadványokat is felölelő kortárs társadalomtudományi könyvtár működtetése iránti igénynek próbált érvényt szerezni.

A 2008-as év folyamán lebonyolított program keretében a kolozsvári Lucian Blaga Központi Egyetemi Könyvtár mintegy 1000 új kiadvánnyal gyarapította gyűjteményeit, a beszerzéskor figyelembe véve a könyvtár rendszeres felhasználóinak (egyetemi oktatók és tudományos kutatók) javaslatait is. A gyarapításkor olyan más kritérium is szerepet játszott, mint a társadalomtudományi kutatásban alapműnek minősülő munkák hiánypótlása (klasszikus szerzők új, kritikai kiadása, monográfiák, enciklopédiák stb.), illetve az új kutatási irányzatok szakirodalmának beszerzése (kulturális tanulmányok, gender studies, humán fejlődés elmélete stb.). A munka során irányadónak minősült továbbá a nemzetközi elismertségnek örvendő kiadók kínálatának feltérképezése mellett a nyugati nagy könyvtárak legújabb beszerzési stratégiája is.

Andrei Marga, a Babeş–Bolyai Tudományegyetem rektora elmondta: az egyetem saját forrásból 1 millió eurót adott a könyvtárnak, azért, hogy a hajdani olvasóter-

meket 500 ezer euróból át tudják alakítani, és a fennmaradó félmilliót a könyvek beszerzésére fordíthassák. Ezt a pénzüsszeget a 2009-es évben is átutalják a könyvtárnak. Azt is kifejtette, hogy a ma ifjúsága inkább internetezik, mintsem könyvtárban ülne, az olvasásra újból rá kellene szokni.

A könyvtár informatikai igazgatóhelyettese, Olimpia Curta vetítettképes előadásban meggyőzően demonstrálta, hogy a legújabb technika is bevonult a könyvtár életébe, a honlapukon, a www.bcucuj.ro olvashatjuk a *Lucafărul*, a *Gândirea*, magyar vonatkozásban pedig az *Erdélyi Helikon* digitalizált példányait.

Összeállította: Csomafáy Ferenc

Hírek

Korszerű gazdasági oktatás: A gazdasági kompetencia kialakítása és fejlesztésének módszertana, Arad, 2009. március 6–8.

Immár ötödik alkalommal került sor a Romániai Magyar Közgazdász Társaság szervezésében, a Szülőföld Alap támogatásával, a középiskolákban oktató tanárok számára szervezett olyan módszertani képzésre, mely a gazdasági kompetencia kialakítására és fejlesztésére irányult. A 20 órából álló kurzus keretében Bokros Lajos professzor elemezte a gazdasági válság hazai és nemzetközi vonatkozásait, továbbá hasznos és érdekes előadást tartott Somai József, Páll Gyöngyvér, Albert Júlia, Csép Sándor, Kovács Zoltán és Tőkés Elek. Az előadások keretében bemutatott esettanulmányok, válságterv, kommunikációs helyzetgyakorlatok rávilágítottak arra, hogy ezeknek a módszereknek az alkalmazása szükségszerű és megkerülhetetlen egy modern és hatékony gazdasági oktatás megvalósításában. Ehhez hasonló képzésre kerül sor Csíkszeredában április 24–26. között.

Haladni, szemben az árral. Vállalatvezetési stratégiák válságban

2009. március 4-én 19 órai kezdettel a Romániai Magyar Közgazdász Társaság székházában (Aurel Suciú/Kövespad u. 12/2.) tartott sikeres előadást Szécsi Kálmán, a Raiffeisen Bank erdélyi retail régiójának igazgatója. A legfrissebb nemzetközi véleményalkotások figyelembevételével alátámasztott, általános és átfogó elméleti áttekintés mellett, az előadást követően az üzleti szféra képviselőinek alkalmuk nyílt a saját cégükre specifikusan alkalmazható aktív válságkezelési stratégiákról kérdezni és konzultálni.

Támogassuk személyi jövedelemadónk 2%-ával a magyar civil szervezeteket!

Ez évtől kezdődően a Romániai Magyar Közgazdász Társaság a jövedelemadóból felajánlott 2%-os összeget ösztöndíjra fordítja, s ezzel támogatja a közgazdasági karon tanuló egyetemi hallgatókat

A 2003/571-es sz. adóügyi törvény (2004/138-as sz. H. K.) 84. cikkelyének 2. bekezdése újabb forráslehetőséget biztosít a civil szervezetek számára, mely a tagság, illetve a szimpatizánsok hozzájárulásán alapszik. E törvényt kihasználva, bármely adóköteles személy hozzájárulhat tevékenységünk előrelépéséhez, ugyanis a törvény alapján minden személy saját maga rendelkezhet az évi jövedelemadó-

jának 2%-áról, melyet nonprofit szervezetek támogatására fordíthat. Az összeg kiszámítása, levonása és átutalása az illetékes pénzügyi szerv kötelessége.

Az adórendszerben történő változások miatt az alkalmazottak nem kötelesek bevallani a fizetésből, díjazásból származó jövedelmüket. Két típusú űrlap van, a 203-as, mely csak azokra a személyekre vonatkozik, akik jövedelme fizetésből származik, és a 200-as, melyet azoknak kell kitölteni, akiknek a jövedelmük mellett más jövedelmi forrásuk is van (szerzői jogdíj, bérbeadás, mezőgazdasági tevékenység stb). Miért jó, hogy éljünk ezzel a jogunkkal? Nem kerül semmibe, maximum tíz perc az űrlap kitöltése; hozzájárulunk a közpénz hatékony elköltéséhez, a magyar közösségi problémák megoldásához és környezetünknek, annak a helységnek, közösségnek a fejlődéséhez, ahol lakunk; segíthetünk azokon a személyeken, akik rászorulnak, támogatva olyan szervezeteket, melyek velük foglalkoznak.

Mit kell tenni ahhoz, hogy rendelkezzen adója 2%-ával? Először is ki kell választania azt a civil szervezetet, melyet támogatni szeretne, a második lépés a szervezet adatainak a megszerzése, továbbá ki kell tölteni az adóbevallási űrlapot és el kell postázni a Megyei Pénzügyhöz. Ennyire egyszerű, mégis ily módon nagymértékben hozzájárulhat a romániai magyar társadalom fejlesztéséhez.

A kitöltendő űrlap megtalálható a www.rmkt.ro honlapon, illetve a www.doila-suta.ro honlapon.

Ne feledje! Ez az összeg nem adományozást jelent, hanem közvetlen döntési lehetőséget kínál az állami költségvetés egy része felett, mely által minden egyes adóköteles személy átíranyíthatja adója 2%-át egy civil szervezetnek.

Társaságunk adatai

Megnevezés: Asociația Economiștilor Maghiari din România

Cím: 400440 Cluj Napoca, str. Aurel Suciú nr. 12, jud. Cluj

Adószám: 6316895

Bankszámlaszám: RO44 OTPV 2000 0016 3859 RO01

Bank: OTP Cluj

Támogatását, mellyel Ön is hozzájárul a közzgazdászok közös céljának eléréséhez, előre is köszönjük!

Rezumate

Gândirea economică a lui P. Arthúr Vákár

DEZSŐ B. GARDA

Vákár P. Arthúr s-a născut la data de 23 mai 1879 la Gheorgheni în județul Harghita și a decedat la 11 februarie 1958, tot în orașul natal, unde se găsește și monumentul lui funerar. A fost o personalitate distinctă a orașului Gheorgheni. Peste mai multe decenii a participat permanent la toate evenimentele socio-culturale importante ale orașului lui natal. Prin munca sa, a lăsat o moștenire spirituală valoroasă în istoria științei economice transilvaniene. Cel mai important domeniu de activitate a fost problemele de modernizare ale bazinului Georgheni și ale orașului Gheorgheni din județul Harghita. A fost fondatorul Muzeului istoric al orașului și a Asociației pentru Biblioteca Orășenească, instituții care funcționează și în prezent. Publicațiile lui au fost cunoscute atât în țară cât și în străinătate.

Cuvinte cheie: gândire economică, fondator, structura orașului, canalizare, turismul, întreprindere comunală.

Rolul investițiilor străine directe în economia globală

ISTVÁN NAGY

În momentul de față investițiile străine directe reprezintă unul dintre principalele motoare ale globalizării economiei mondiale, înregistrând ritmuri de creștere superioare comerțului internațional. Prezenta lucrare va fi o parte integrantă a lucrării mele de disertație cu tema „Structura economică și nivelul de dezvoltare a județelor Harghita, Covasna și Mureș”. Lucrarea mea de disertație abordează patru domenii: (1) analiza industriei de prelucrare, (2) analiza sectorului bancar și a sectorului de servicii, (3) nivelul impozitelor și accizelor plătite la bugetul de stat respectiv defalcările pentru administrațiile locale și (4) prezența și analiza investițiilor străine directe (FDI). Prezenta lucrare trece în revistă cei mai importanți factori de motivație care stau la baza fundamentării deciziilor investiționale și totodată prezintă nivelul FDI și evoluția, structura acestora în economia mondială respectiv în țările Est Europene reprezentând de fapt partea integrantă a capitolului 4. a lucrării de disertație, care are ca temă analiza investițiilor străine din județele studiate.

Cuvinte cheie: structura economică, investiții străine directe, capital străin, teoria locației, dezvoltarea economică.

Este criză economică mondială?

LAJOS BOKROS

Criza economică contemporană este mondială, globală, care se deosebește de ceea din anii 1929-1933. Lectura analizează cauzele apariției crizei globale, percepția acestea, direcția, modalitățile de manifestare. Evidențiază forma de manifestare a globalizării, ca urmare a revoluției tehnologiei informatice, consecințele fluxului de capital în lume. Interdependențele piețelor financiare globale au cauzat răspândirea riscurilor asupra sistemelor financiare internaționale.

Prezintă cauzele, manifestările crizei în diferite țări ale lumii, mai ales în SUA, Islanda, etc. Prezintă particularitățile de evoluție ale țărilor asiatice, mai ales ale Chinei.

Nu economia de piață este cauza acestei crize. Este nevoie de îmbunătățirea cadrului de reglementare a piețelor financiare, de funcționarea organismelor de control, care favorizează dezvoltarea economiei.

E nevoie de reclădirea încrederii în piețele deschise.

Cuvinte cheie: criză economică mondială, globalizare, economia de piață, rolul băncilor, credite bancare, piețe financiare globale.

Rolul autocunoașterii în educație Formarea profesorilor de economie la Arad

ZOLTÁN KOVÁCS

Articolul care se intitulează „Rolul autocunoașterii în educație” se adresează în principal participanților la cursul de perfecționare al profesorilor de economie din școli organizat de Asociația Economilor Maghiari din România, și servește pentru o mai bună înțelegere a problemelor de cunoașterea celuilalt prin autocunoaștere. În introducere se argumentează importanța cunoașterii clientului de către comerciant printr-un mic studiu de caz. În prima parte, partea teoretică, se abordează punctat problematica autocunoașterii, a personalității cu cele trei componente ale sale (temperamentul, caracterul și capacitățile), comportamentul asertiv, managementul conflictelor, self-managementul, inteligența și creativitatea. În partea a doua sunt enumerate activitățile practice derulate în decursul workshopului.

Cuvinte cheie: autocunoaștere, cunoașterea celuilalt, personalitate, temperament, caracter, capacități, managementul conflictelor, asertivitate, selfmanagement, inteligența, creativitate, brainwriting, metoda poster.

Abstracts

The economic thinking of Árhúr P. Vákár

B. DEZSŐ GARDA

Árhúr P. Vákár was born on May 23, 1879 in Gheorgheni, the county of Harghita, and died on February 11, 1958 in his hometown, where his tomb is. He was a distinct personality of his hometown. He participated at every socio-cultural event of his town during decades. Through his work, he left behind a spiritual heritage of great value regarding the history of Economic Science in Transylvania. His most work related to modernization problems of the basin of Gheorgheni and of the town Gheorgheni. He was the founder of the History Museum of the town and of the Association of the Town Library. These institutions are still functioning today. His works are known locally and abroad as well.

Keywords: economic thinking, founder, town structure, canalisation, tourism, public utility (company).

The Role of Foreign Direct Investments in the Global Economy

ISTVÁN NAGY

Foreign direct investments of the past two decades can be considered one of the key incentives of the globalization of world economy, proved also by the fact that the FDI has overgrown international commerce in volume. The present research paper will be a part of my PhD dissertation. My PhD dissertation paper which studies the economic development of the Szeklerland counties (Harghita, Covasna and Mureş counties) is based on four basic themes: (1) the analysis of the industry (2) the analysis of the terciar and bank sector (3) contributions to the government budget and governmental subsidies and returns and (4) the presence of foreign direct investments (FDI). This research paper presents the most important motivational incentives which set the basis of the investitional decisions and in the same time reflects the extent of foreign direct investment into Eastern Europe but also at a global scale, its structure and evolution.

Keywords: economic structure, foreign direct investments, location theory, foreign capital, economic development.

Is there a global crisis?

LAJOS BOKROS

The present crisis is a global crisis that differs from that of the 1929-1933's. This paper analyses the causes of the global economic crisis, its perception, directions and ways of manifesting itself. It highlights the manifestation forms of globalisation as a consequence of the technological revolution and of the capital flow in the world. The interdependence of global financial markets spread the risk over international financial systems.

This work presents the causes, and its means of manifestation in different countries, mainly in the U.S.A., Island etc. It also presents the special case of Asian countries such as China.

Market economy is not to be blamed for causing this crisis. The improvement of regulation of financial markets, the functioning of control organisations that enable economic development is needed. Confidence in open markets must be restored.

Keywords: global crisis, globalization, market economy, banks' role, credits, global capital markets.

The role of self-knowledge in education The training of teachers of Economics in Arad

ZOLTÁN KOVÁCS

The article entitled "The role of self-knowledge in education" is mainly addressed to the participants of the training of teachers in Economics organised by the Hungarian Economists' Society of Romania and aims to enable better understanding of the others through self-knowledge. The subject is introduced through a case study which highlights how important it is to the merchant to know the client. The first part, the theoretical part, deals with self-knowledge, personality and its three components (temperament, character, capabilities), assertive behaviour, conflict management, self-management, intelligence and creativity. The second part presents the practical activities of the workshop.

Keywords: self-knowledge, knowing others, personality, temperament, character, ability, conflict management, assertiveness, self-management, intelligence, creativity, poster drawing method.

Cuprins

DEZSŐ B. GARDA	
Gândirea economică a lui Arthúr Vákár P.	3
ISTVÁN NAGY	
Rolul investițiilor străine directe în economia globală.	21
LAJOS BOKROS	
Este criză economică mondială?	31
ZOLTÁN KOVÁCS	
Rolul autocunoașterii în educație	39
CSABA PÁSZTOR	
Noutăți în legislația economică și financiară	47
Evenimente economice importante (Ferenc Csomafáy)	51
Comunicări	59
Rezumatele studiilor în limba română și engleză	61

Contents

DEZSŐ B. GARDA	
The economic thinking of Arthúr P. Vákár	3
ISTVÁN NAGY	
The Role of Foreign Direct Investments in the Global Economy.....	21
LAJOS BOKROS	
Is there a global crisis?.....	31
ZOLTÁN KOVÁCS	
The role of self-knowledge in education	39
CSABA PÁSZTOR	
Novelties in the Field of Economical and Financial Law	47
Important Economic Events (Ferenc Csomafáy)	51
News	59
Abstracts in Romanian and English	61

Számunk szerzői

B. Garda Dezső

előadótanár, Babeş–Bolyai Tudományegyetem, Gyergyószentmiklós

Bokros Lajos

professzor, Közép-európai Egyetem, Budapest

Csomafáy Ferenc

újságíró, Kolozsvár

Kovács Zoltán

előadótanár, Babeş–Bolyai Tudományegyetem, Kolozsvár

Nagy István

Branch menedzser, Piraeus Bank, Csíkszereda

Közlési feltételek

A *Közgazdász Fórum* gazdasági szaklap havi rendszerességgel jelenik meg, és 2007-ben elnyerte a B + minősítési kategóriát. Javítani szeretnénk mind a tartalom, mind a kivitelezés színvonalán, jelen tájékoztató is ezt a célt szolgálja.

Kérjük Önt mint munkatársat, hogy az alábbi követelmények szerint készítse el dolgozatát:

1. A szerkesztőség a gazdaság területén elvégzett kutatás következtetéseit, gyakorlati vagy elméleti újdonságokat tartalmazó dolgozatokat, szakmai vitaanyagot, gazdaságszociológiai felmérések elemzését összefoglaló anyagokat, kutatói és tudományos rendezvényeket ismertető beszámolókat, könyvismertetőket fogad el közlésre.

2. A dolgozatot számítógépes word állomány formájában kérjük, a megíráskor használjon 12-es normál Times New Roman betűtípust, terjedelme minimum 15 000, maximum 35 000 leütés lehet (beszámoló, könyvismertető esetében maximum 20 000 leütés).

3. *Kiemelésre italic stílust használjon, tegye dőltbe* a kiemelő szavakat vagy gondolatokat, és ne használja sem a bold stílust (kövér, félkövér), sem az aláhúzást, sem a verzált (nyomatott), sem a kiemelő szó betűi közé tett szóközt. Idézőjellel kizárólag idézeteket emeljen ki, amelyre a magyar macskakörmöket használja, mégpedig idézet kezdetekor lent („), a végén pedig fent (”). Kiemelést csak indokolt esetben használjon. A kiemelt szavakat toldalékokkal együtt kurziválja.

4. Művek, folyóiratok címét mindig dőlttel emelje ki, és nem idézőjellel. Címek esetén a toldalékokat normál, álló betűtípussal tapassza a címhez.

6. A dolgozat címeit, alcímeit, al-alcímeit bold stílussal különítse el a szöveg egészétől.

7. Az új bekezdéseket enterrel jelölje (nem tabbal vagy sorkihagyással, s nem szóközzel).

8. A szó és írásjelek között (pont, vessző, pontosvessző, kettőspont, felkiáltójel, kérdőjel) nincs szóköz, csak az írásjelek után.

9. A számok esetében a 0 (tehát a nullás) helyett ne használjon O betűt. A számokat szövegben 10 000-en felül hátulról számolva hármasával tagoljuk, mégpedig szóközzel és nem pontokkal, pl. 18 325 655. A számokat 9999-ig nem tagoljuk, tehát nem használunk szóközt. A táblázatot Word formátumban kérjük. (Xeroxot, fotót, webmáslatot nem fogadunk el.)

10. Amennyiben egy *táblázatban* egymás alatt szerepelnek ezres, illetve tízezes vagy annál nagyobb számok, az 1000 és 9999 közötti számokat is tagoljuk. A táblázatnak mindig legyen címe a táblázat fölött és forrása a táblázat alatt. Vigyázat: táblázatban egyesek egyesek alá, tízesek tízesek alá, tizedesvessző után szintén. Íme egy példa, egy fiktív táblázat:

1. táblázat. A feketeteretek begyűjtése tonnában számolva

Értékesítés éve	Hónap		
	Március	Május	Szeptember
2000	20 000	22 500	1 150 660
2001	9 000,05	6 560	256 980
2002	9 000,5	6 560,55	256 980,565

Forrás: Fekete Lajos: *Növénytermesztés* II. kötet. Dubai, Klorofill Kiadó, 342.
(Vagy pedig) Forrás: saját szerkesztés

A táblázatot ne színezz, Autoformat-ot se használjon, mert azzal nehezíti a tördelő munkáját. Ajánlott a fentihez hasonló egyszerű változat, a fejléc pedig automatikusan a kiadványra jellemző színt kapja. Bonyolultabb (a fenti példánál több sort és oszlopot tartalmazó) táblázatokat kérjük Excel-állományként is mellékelni. A táblázat kigondolásakor legyen tekintettel a kiadvány méreteire (130/190mm – kihasználható felület).

Excelben készült *grafikon* esetén kérjük, mellékelve küldje el az eredeti Excel-állományt. A képfarmátumban továbbított grafikon vagy bármilyen más ábra fehér-feketében kerül majd a lapba, ezért vegye figyelembe, hogy ilyen formában is értelmezhető legyen. Ez esetben a word dokumentum mellett (amely az ábrát kicsinyített formában a szerző által meghatározott helyen már tartalmazza) kérjük, küldje el elektronikus formában az eredeti képet a lehető legjobb minőségben (ajánlott formátumok: *.jpg, *.tif). A CorelDRAW vagy Photoshop programmal készített ábrákat is küldje el az eredeti formátumban (*.cdr illetve *.psd).

11. Jegyzetek készítésekor válasszuk a lábjegyzetelést, és használjuk a számítógépes automata jegyzetelést az 1,2,3... jelzéssel. Amennyiben csak a hivatkozás helyét adja meg, ezt ne tegye lábjegyzetbe, hanem kerek zárójelben tüntesse fel azt, a következők szerint: szerző családneve és a megjelenés éve, és ha indokolt, akkor oldalszám is. Pl: (Gyerőffy 1997. 55).

12. *Irodalomjegyzék* készítésekor alkalmazzuk az évszámkiemelő bibliográfiát: Szerb Antal 1994. *A magyar irodalom története*. 11. kiadás. Budapest, Magvető Kiadó
Amennyiben két vagy több szerzője van a könyvnek, ezek neveit nagyköjtőjellel kapcsoljuk össze. A cím után – ha van ilyen – feltüntetjük a kötet számát.

Katona Imre – Ortutay Gyula (szerk.) 1975. *Magyar népdalok*. 1–2. kötet. Budapest, Szépirodalmi Kiadó

Az alcímeket nem kurziváljuk. A tanulmánykötetben való megjelenést In-nel jelöljük.

Hajnal István 1986. A kis nemzetek történetírásának munkaközösségéről. In Ring Éva (szerk.): *Helyünk Európában*. Nézetek és koncepciók a XX. századi Magyarországon. 1. kötet, Budapest, Magvető, 624–645.

Folyóiratban való megjelenést ugyanerre a mintára jelölünk, In nélkül:

Kiss Péter 1990. *Századvég*, VI. évf. 2. sz. 229–235.

13. Mivel a B+ kategóriának egyik fontosabb követelménye az idegen nyelvű kivonat, kérjük csatoljon dolgozatához minimum 10, maximum 20 soros román (külföldi szerzőkre ez nem érvényes), illetve angol nyelvű kivonatot, mely a dolgozat fő téziseit és a dolgozat 5–10 kulcsszavát tartalmazza.

14. A szerzők a dolgozatukkal együtt 5–10 kulcsszót is kötelesek beküldeni.

15. Plágiumnak minősül, ha egy szerző egy másik szerző szövegének részét vagy egészét, illetve más szerző ötleteit, elméleteit a forrás pontos és nyilvánvaló megjelölése nélkül, saját szellemi termékeként tünteti fel, illetve teszi közzé. A plágium a szerzői jogok megsértése, más szellemi termékének jogtalan felhasználása.

– Plágiumnak minősül a pontos, oldalszámossal hivatkozással el nem látott, szó szerinti idézet, illetve a forrás, évszám megjelölése nélküli, de nem szó szerint átvett tartalom.

– Plágiumnak minősül továbbá az is, ha a hivatkozott tartalom meghaladja a kézirat szövegének 30%-át (önhivatkozásokat is beleszámítva),

– Plágium esetén: a kézirat visszautasításra kerül; csak átdolgozás után nyújtható be újra, legkorábban egy évvel a plágiumnak minősített kézirat leadását követően. Ez alatt az egy éves időszak alatt a kézirat szerzője egyedül vagy társszerzőkkel együtt nem jelentethet meg tanulmányt a Közgazdász Fórumban.

– Egy kézirat plágiumnak minősítéséről a Főszerkesztő és a Főszerkesztő-helyettes dönt a szaklektori vélemény alapján.

16. A Közgazdász Fórum nem közöl olyan tanulmányt, amely kizárólag internetes honlapokra hivatkozik. Az internetes hivatkozások esetén a hivatkozott weboldal pontos struktúráját kell megadni a teljes elérési úttal (alkönyvtárakkal) együtt, illetve a weboldalon szereplő szerzőt. Továbbá fel kell tüntetni a weboldal letöltésének pontos dátumát is.